

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nummer Toegang: 2.13.62.06

**Inventaris van het archief van de Inspecteur(-
Generaal) van de Geneeskundige Dienst der Land-
en Zeemacht en daarbij gedeponeerde archieven,
1814-1940 (1950)**

Versie: 25-09-2022

H.H. Jongbloed, H.E.M. Mettes

Nationaal Archief, Den Haag 1993

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Andere toegang.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
1 De archiefvormers 1813-1913.....	7
1.1 Eerste organisatie: Geneeskundig Bestuur en Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst [der Land- en Zeemacht] 1813-1822.....	7
1.2 Inspecteur(-Generaal) van de Geneeskundige Dienst der Land- (en Zee)macht, 1822-1852.....	12
1.3 Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Landmacht 1853-1914.....	15
1.3.1 Tot 1880.....	15
1.3.2 Vanaf 1880.....	16
2 De archiefvormers 1914-1940: de Militair Geneeskundige Dienst van de Koninklijke Landmacht en de daaruit verzelfstandigde Militair Veterinaire Dienst en Militaire Pharmaceutische Dienst	20
2.1 Mobilisatie 1 augustus 1914-1918/1919	20
2.2 Interbellum: de Geneeskundige Diensten 1918-1939.....	22
2.2.1 De Militair Geneeskundige Dienst.....	22
2.2.2 Verzelfstandiging van de Militair Veterinaire Dienst, 1919.....	23
2.2.3 Verzelfstandiging van de Militaire Pharmaceutische Dienst, 1921.....	23
2.2.4 Rijks Magazijn van Geneesmiddelen, 1914-1938	24
2.2.5 Bataljon/Depot Geneeskundige Troepen, 1938 - 1939.....	25
2.3 Algemene mobilisatie 28 augustus 1939 - 15 juli 1940	25
2.3.1 Geneeskundige Dienst.....	25
2.3.2 Militair Pharmaceutische Dienst.....	25
2.3.2.1 De Militair Pharmaceutische Dienst bij en in de mobilisatie.....	25
2.3.2.2 Veld-apotheken	26
2.3.2.3 Researchlaboratorium MPD.....	26
2.3.3 Militair Veterinaire Dienst.....	27
2.4 10-14 mei 1940.....	27
2.5 Na 15 mei 1940.....	27
2.6 Luchtvaartafdeling (LVA).....	27
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	28
Blok 1828-1913(1918).....	28
Blok 1914-1940	28
Supplement SMG/LaS 1814-1950.....	28
De verwerving van het archief.....	28
Inhoud en structuur van het archief.....	29
Inhoud.....	29
Blok 1828-1913(1918).....	29
Selectie en vernietiging.....	29
Verantwoording van de bewerking.....	29
Blok 1828-1913(1918).....	29
Herbewerking 1993.....	30
Verwant materiaal.....	31
Beschikbaarheid van kopieën.....	31

Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	33
1. Archief van de Inspecteur(-Generaal) van de Geneeskundige Dienst der Land- (en Zee-)macht 1814-1940(1950).....	33
1.1 Stukken van algemene aard.....	33
1.2 Stukken betreffende bijzondere onderwerpen.....	34
1.2.1 Organisatie en formatie.....	34
1.2.2 Personeelszaken en vorming.....	35
1.2.3 Gebouwen en materieel.....	37
1.2.4 Uitoefening van de dienst.....	38
1.2.4.1 Regeling van de dienst en toezicht erop.....	38
1.2.4.2 Geneeskundig onderzoek van Landmachtperoneel en dienstplichtigen.....	50
1.2.4.3 Geneeskundige dienst in gevangenissen.....	51
1.2.4.4 Andere aspecten van de dienstuitoefening.....	52
1.2.4.5 Representatie.....	53
2. Gedeponeerde bescheiden.....	54
2.1 Rijkskweekschool voor militaire geneeskundigen te Utrecht en Amsterdam en voorgaande opleidingsinstellingen te Leiden en Leuven 1819-1888.....	54
2.2 Officier van Gezondheid M. Rodi 1821-1849.....	54
2.3 Chef van de Militair Geneeskundige Dienst in het garnizoen Amsterdam 1841-1918.....	54
2.4 Chef van de Militair Geneeskundige Dienst in het Garnizoen Amersfoort 1842-1895.....	54
2.5 Chef van de Garnizoensinfirmierie te Coevorden 1843.....	54
2.6 Chef van de Militair Geneeskundige Dienst in het garnizoen te Delft 1843-1910.....	55
2.7 Chef van de Militair Geneeskundige Dienst in het garnizoen te 's-Gravenhage 1844-1858.....	55
2.8 Chef van de Militair Geneeskundige dienst in het garnizoen Zutphen 1845-1911.....	55
2.9 Laboratorium van het Rijks Magazijn van Geneesmiddelen 1860-1913.....	55
2.10 Dirigerend Officier van Gezondheid in het 3e district (Dordrecht) van de Militair Geneeskundige Dienst 1869-1894.....	55
2.11 Rijks Magazijn van Geneesmiddelen 1890, 1938.....	55
2.12 Officier van Gezondheid A.F. Soer 1911.....	56
2.13 Chef van de Militair Pharmaceutische Dienst 1938-1940.....	56
2.14 Jubileumcommissie 125-jarig bestaan IGD 1939.....	58
2.15 Niet-geïdentificeerde archiefvormers 1907-1911, 1918.....	58
3. Aanvulling 2009.....	59
Bijlagen.....	61
A. Onderschikking van militaire apotheken onder hoofdapotheken (1940).....	61
B. Indeling van veldapotheken (1940).....	61
Concordantie van de oude nummers van plaatsingslijst Sectie Militaire Geschiedenis van de Landmachtstaf naar de in deze inventaris gehanteerde nummers.....	64
Eindnoten.....	61

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst der Land- en Zeemacht

Periodisering:

archiefvorming: 1814-1940

oudste stuk - jongste stuk: 1814-1950

Archiefbloknummer:

D26038

Omvang:

249 inventarisnummer(s)11,10 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands

Soort archiefmateriaal:

Normale geschreven, getypte en gedrukte documenten, geen bijzondere handschriften.

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Land en Zeemacht

Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Landmacht

Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst der Land- en Zeemacht

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Het archief van de Inspecteur-(Generaal) van de Geneeskundige dienst bevat onder ander stukken betreffende het verbouwen van militaire ziekenhuizen, rapporten van ervaringen tijdens de mobilisatie en oorlogsdagen van 1939-1940 en de instructies en voorschriften van en aan de IGDL over de jaren 1850-1867. De gedeponeerde archieven bevatten voornamelijk registers en stukken betreffende de Veldapotheken.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent geen beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van slechte materiële staat.

ANDERE TOEGANG

Op de Stamboeken Kwekelingen en Officieren van Gezondheid (inventarisnummers 82, 234-239) is een [digitale index](#) beschikbaar (oud nr. 2.13.62.11).

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst der Land- en Zeemacht, nummer toegang 2.13.62.06, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Insp.-Gen. Geneeskundige Dienst, 2.13.62.06, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

1 DE ARCHIEFVORMERS 1813-1913

1.1 EERSTE ORGANISATIE: GENEESKUNDIG BESTUUR EN INSPECTEUR-GENERAAL VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST [DER LAND- EN ZEEMACHT] 1813-1822

Bij de organisatie van de geneeskundige dienst van het Nederlandse leger dat na de Restauratie van 1813 werd opgericht, werd in sterke mate teruggegrepen op de situatie zoals die voor 1813 had bestaan. Eerst werd, in een groot aantal organisatie- en formatiebesluiten, de omvang en samenstelling van de verschillende wapens en eenheden (korpse) van de Landmacht geregeld, waarbij in het voetspoor van vroeger ¹ de aanwezigheid van geneeskundig personeel op bataljonsniveau werd bepaald ². Ook in de "(militaire) hospitaalgeneeskunde" sloot men aan bij de van het vorige bestuur geërfde toestand. Het SB van 2 december 1814 nr. 122 ³ regelde de inrichting van het garnizoensbataljon van 10 garnizoenscompagnieën ⁴ inclusief hun geneeskundig personeel, konstateerde het bestaan van "militaire hospitalen" en bepaalde dat waar die ontbraken, zo nodig "ziekenkamers" zouden worden ingericht. Het SB van 19 maart 1814 nr. 21 ⁵ had reeds de traktementen bepaald van officieren van gezondheid en administratieve geëmployeerden bij hospitalen en hun indeling in klassen bestemd ⁶.

Bij rondschrjven van 16 april 1814 nr. 8 ⁷ berichtte de minister van Oorlog, dat de chirurgijns-majoor weliswaar bij de korpse waren gedetacheerd, doch aldaar vanaf 1 april 1814 niet meer in betaling zouden staan. Zij zouden vanaf die datum worden betaald ten kantore van de betaalmeester van Oorlog "alhier" of bij de betaalmeester van het leger te velde. Ook dienden chirurgijns-majoor, voorzover opgenomen in de monsterrollen der korpse, vanaf 1 april daarvan te worden afgevoerd. Uitdrukkelijk bepaalde de minister, dat deze regelingen niet golden voor aide-chirurgijns en chirurgijn-élèves, welke bleven behoren tot de korpse waar zij waren geplaatst en daar ook in betaling zouden blijven. Dit voorschrift kan worden beschouwd als het startpunt van de "militair-geneeskundige dienst" als een eigen formatie ⁸.

- 1 H. Hardenberg, Overzicht der voornaamste bepalingen betreffende de sterkte, zamenstelling, betaling, verzorging en verpleging van het Nederlandsche Leger sedert den Vrede van Utrecht in 1713 tot den tegenwoordigen tijd, hoofdzakelijk op voet van vrede, 's-Gravenhage 1858 (deel I) en 1861 (deel II), I p. 23, 36, 39, 49, 57, 111-118, 134-137, 150-155, 164-173, 224-231. Ook: D. Romeyn, Onze Militair-Geneeskundige Dienst voor honderd jaren en daaromtrent, Haarlem 1913. Capita selecta in: E.I. van Itallie, Uit de geschiedenis der militaire pharmacie in Nederland, overdrukken van Pharmaceutisch Weekblad 1938 nrs. 37, 46, 49, 1939 nrs. 14/15.
- 2 Het SB van 9 januari 1814 nr. 1 (RM 1813/1814 p. 74 en Algemeen Rijksarchief, Tweede Afdeling, archieven van de Algemeene Staatssecretarie en van het Kabinet des Konings met daarbij gedeponeerde archieven over 1813-1840, kodenummer inventaris 2.02.01 (voortaan: ARA-2 Staatssecretarie) inv.nr. 3) stelde het "plan van organisatie" van het leger vast op basis van regimenten, en voorzag in geneeskundig personeel op regimentsniveau. Uitzondering daarop vormde de compagnie veteranen, waarvan het voortbestaan, mèt geneeskundig personeel, bij SB van 8 januari 1814 nr. 33 (RM 1813/1814 p. 72) geregeld was. De opbouw der regimenten verliep kennelijk minder voorspoedig dan wel gewenst was, want in latere SB's uit 1814 werd de Landmacht voorlopig in bataljons ingedeeld. Op dat niveau werd ook de geneeskundige verzorging gesitueerd. Zie: SBs van 23 september 1814 nr. 51 en 17 november 1814 nr. 63-66 (RM 1813/1814 p. 546, 602, 629, 641 en 660).
- 3 RM 1813/1814 p. 647. Daar wordt het KB gedateerd op 22 december. ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 59 bevat het origineel, dat op 2 december is gedateerd.
- 4 De compagnieën, ieder ter sterkte van een bataljon infanterie, zouden worden samengesteld uit personeel dat elders wegens langdurige dienst, opgelopen verwondingen of andere ongemakken niet in actieve dienst kon blijven, en werden gelegerd te 's-Gravenhage, Woerden, Delfzijl, Breskens, Coevorden, Axel, Veere/Bath, Sluis, Sas van Gent/Philippine/Hulst, en Den Helder/Texel.
- 5 RM 1813/1814 p. 265.
- 6 Zie eindnoot 1.
- 7 RM 1813/1814 p. 275.
- 8 Bij rondschrjvens van 1 juli 1814 nr. 61 en 9 juli 1814 nr. 46 (RM 1813/1814 p. 409 en p. 425) bleek het nodig de positie van de officieren van gezondheid 3e klasse te verduidelijken. De minister rekende dezen niet tot het korps officieren, maar liet hen in status onmiddellijk volgen op 2e luitenanten. Officieren van gezondheid 1e klasse

De hogere leiding van het dienstvak was inmiddels reeds in handen gelegd van het "Geneeskundig Bestuur over de Armée", dat bij SB van 22 december 1813 nr. 3 ingaande 1 januari 1814 was ingesteld⁹. Het zou bestaan uit drie genees- en heelkundigen, waarvan tenminste twee chirurgijn-majoor, en een secretaris die "schei- en artsennijmengkundige" diende te zijn. Het werd belast met "de zorg over de geneeskundige inrichtingen bij de geheele Armée van den Staat", en meer bepaald met alles wat, zowel bij de veld- als de sedentaire hospitalen als in de garnizoenen en garnizoenshospitalen, zowel in administratieve als geneeskundige zaken vereist was. Het Bestuur zou wel "afgescheiden" zijn van, maar tevens verantwoordelijk aan, het departement van Oorlog, en het zou de commissaris-generaal [minister] van Oorlog van advies dienen in alle zaken welke deze wenste voor te leggen. Het zou examens afnemen van kandidaat-officieren van gezondheid in ontleed-, genees- en heelkunde, en voordrachten indienen bij de minister voor hun aanstelling. Ook zou het Bestuur voordrachten indienen voor instructies voor alle delen van de (geneeskundige) dienst, en door "correspondentie en visitatiën" op de korrekte uitoefening daarvan toezien. Het werd speciaal belast met het toezicht op en de voorziening van 's Lands Magazijn van Geneesmiddelen en 's Lands Magazijn van Hospitaalfournitures, beide in Den Haag gevestigd. Het Bestuur werd gemachtigd om veranderingen en verbeteringen in de geneeskundige inrichtingen bij de krijgsmacht rechtstreeks in te voeren dan wel voor te dragen.

Bij SB van 14 oktober 1814 nr. 10 werd de Leidse hoogleraar S.J. Brugmans benoemd tot Inspecteur-Generaal over de Geneeskundige Dienst van de Armée in de Nederlandse en Belgische Provincies. Aan deze post werd verbonden het voorzitterschap van het Geneeskundig Bestuur. In het SB van 27 februari 1815 nr. 201, op voordracht van de minister van Oorlog van 6 februari 1815 nr. 4, werd verduidelijkt, dat de eerste benoeming van Brugmans betrekking had gehad op de Landmacht, terwijl hij nu ook werd aangesteld als Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst van 's lands Zeemacht. Tegelijk werd een instructie voor zijn twee betrekkingen vastgesteld¹⁰.

In deze instructie werd de Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige (IG) belast met het toezicht over de werkzaamheden van het Geneeskundig Bestuur der armee en over de verrichtingen van de officieren van gezondheid en van de administrateurs der hospitalen. Veel van wat eerder aan het Geneeskundig Bestuur was opgedragen, werd nu tot de taak van de IG gerekend. Diens opdracht was ook een samenhangend [geneeskundig] reglement voor de "Nederlandsche armee" voor te stellen. Zelf diende de IG de belangrijkste hospitalen van de armee en de marine één maal per jaar te inspecteren, terwijl hij de andere leden van het Geneeskundig Bestuur kon opdragen andere hospitalen aan inspectie te onderwerpen. Inspektiebevindingen dienden in een jaarlijks verslag van de staat van de gehele geneeskundige dienst der hospitalen en van de inrichtingen van quarantaine neergelegd te worden. Voordrachten tot aanstelling, bevordering, ontslag en

werden gelijkgesteld met kapiteins, die van de 2e klasse met 1e luitenants. Het SB van 11 juli 1814 nr. 36 (RM 1813/1814 p. 428) maakte officieren van gezondheid 1e en 2e klasse onderhevig aan de bepalingen inzake huwelijkstoestemming, neergelegd in art. 1 en 2 van het SB van 16 februari 1814 nr. 55 (RM 1813/1814 p. 105). Aan officieren van gezondheid der 3e klasse zou in geen geval toestemming worden verleend om te huwen.

⁹ ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 2.

¹⁰ ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 47, en RM 1815 I p. 433. In het Geneeskundig Bestuur herkent men de opvolger van het "Bureau der Hospitalen" dat in 1795 door de Staten-Generaal in het leven was geroepen en nog datzelfde jaar door het Comité tot de Algemene Zaken van het Bondgenootschap te Lande omgevormd tot "Bureau van Gezondheid" (H.A.J. van Schie, Inventaris van de archieven van het Comité tot de Algemene Zaken van het Bondgenootschap te Lande 1795-1798, van het ministerie van Oorlog 1798-1810(1813) en van enige zelfstandige organen van dit ministerie 1793-1813, 's-Gravenhage 1979, p. 11 en 12. Hardenberg Overzicht I p. 225 geeft overigens een andere toedracht). Dit Bureau, waaraan "de zorg over de Geneeskundige inrichting bij de geheele Armée van den Staat" was opgedragen, stond onder leiding van dezelfde Brugmans. In 1805 werd het omgedoopt tot "Geneeskundig Bestuur over de armee der Bataafsche Republiek". De functie Inspecteur-Generaal zou de opvolger kunnen zijn van de "directeur van de dienst der gezondheid [van het leger]", aan wie door Lodewijk Napoléon het "geneeskundig bestuur" was opgedragen (Hardenberg Overzicht I p. 227. Daar wordt de verhouding tussen deze directeur en het Geneeskundig Bestuur niet duidelijk). Overigens lijkt de term "armée" tweeledig gebruikt te worden: veelal wordt daarmee uitsluitend de Landmacht bedoeld, in andere gevallen vermoedelijk de Krijgsmacht, d.w.z. Landmacht en Marine tezamen. Bij KB van 13 september 1816 nr. 131 (RM 1816 II p. 137) werd de leden van het Geneeskundig Bestuur de rang van luitenant-kolonel toegekend.

pensionering van officieren van gezondheid en ambtenaren der geneeskundige dienst van de Landmacht zou de IG, na raadpleging van het Geneeskundig Bestuur, indienen bij het departement. Het staatshoofd hield in overweging om de IG dezelfde bevoegdheid toe te kennen ten aanzien van officieren van gezondheid aan boord van marineschepen.

Het bestaan van 's Lands Magazijn van Geneesmiddelen en 's Lands Magazijn van Hospitaal-fournitures, beide te 's-Gravenhage gevestigd, was intussen in het instellingsbesluit van het Geneeskundig Bestuur gekonstateerd. Bepaald werd dat het Geneeskundig Bestuur voordrachten zou doen voor de leiding van beide magazijnen, waarbij voor het eerste een apotheker, en voor het tweede een magazijnmeester moest worden gezocht ¹¹.

Bij SB van 27 februari 1815 nr. 202 ¹² werd bovendien (her)opgericht de Kweekschool van Militaire Geneeskunde, te vestigen in het Militair Hospitaal te Leiden ¹³. Leerlingen voor de geneeskundige dienst van Land- en Zeemacht zouden daar worden onderwezen in genees-, heel- en artseneij-mengkunde, door officieren van gezondheid werkzaam in het hospitaal te Leiden, alles volgens een nog vast te stellen reglement. Het bijzonder bestuur en toezicht over deze school werd opgedragen aan de IG, die halfjaarlijks aan de ministeries van Oorlog en Marine diende te rapporteren. Een deel van de leerlingen zou bezoldigd worden. Naar behoefte van Land- en Zeemacht konden verder vrijwillige (onbezoldigde) leerlingen in opleiding kunnen komen. Aangenomen leerlingen werden verplicht om voor elk jaar opleiding later drie jaar als officier van gezondheid te dienen. Detachering van reeds dienende officieren van gezondheid voor verdere opleiding was mogelijk.

Bij KB van 20 maart 1817 Litt. N3, nr. 74 werd de eerste organisatie van de geneeskundige dienst veranderd ¹⁴. Ingaande 1 mei werd het Geneeskundig Bestuur opgeheven. De taak ervan zou worden uitgeoefend door de Staatsraad Intendant-Generaal van de Administratie van Oorlog, geassisteerd door een Inspecteur-Generaal en twee Inspecteurs. Dezen dienden gegradueerd te zijn in de natuur-, ontleed-, genees- en heilkunde, met ervaring in de artseneij-mengkunde, en zoveel mogelijk reeds dienend bij de "armee". Aan de Inspecteur-Generaal werd, onder de bevelen

11 Het Magazijn van Geneesmiddelen zou in 1795 zijn opgericht, vier dagen na de instelling van het Bureau van Gezondheid en denkkelijk op aanbeveling daarvan. Zie H. Ringoir, *Afstammingen en voortzettingen der Genie en Trein* (Militair-historische bijdragen van de Sectie Krijgsgeschiedenis), 's-Gravenhage 1980, p. 14. Ringoir verschaft echter geen bronnen. Hardenberg (Overzicht I p. 225) suggereert dat het Magazijn van Geneesmiddelen in 1795 reeds bestond. Het al genoemde SB van 19 maart 1814 nr. 21 (zie noot 5) noemt reeds een "apothekar" bij het Algemeen Magazijn van Geneesmiddelen te 's-Gravenhage, een "apothekar" 2e klasse aldaar, en een magazijnmeester bij het Algemeen Magazijn der Hospitaal-fournitures, eveneens te 's-Gravenhage. Of het magazijn van Hospitaal-fournitures een zelfstandig instituut was, dan wel (van meet af aan of naderhand) een onderdeel van het Magazijn van Geneesmiddelen, is niet goed vast te stellen. Vaak wordt het Magazijn van Geneesmiddelen met name genoemd, terwijl soms de indruk wordt gewekt dat zijn taak zich ook uitstreckte tot hospitaal-artikelen. In het KB van 24 april 1819 Litt. X2 (zie het vervolg) is echter weer sprake van een Rijks Magazijn van Hospitaalnoodwendigheden. In 1824 wordt vervolgens gesproken van een "magazijn van kleding, equipering, kampementseffecten en hospitaalfournitures" (RM 1824 p. 162), waarmee bedoeld zal zijn 's Rijks Magazijn van kleding, equipering en kampements-effecten te Delft, dat ook reeds in 1823 wordt vermeld (RM 1823 p. 138). Vermoedelijk is dus de taak "hospitaal-fournitures" omstreeks deze tijd bij het magazijn te Delft ondergebracht.

12 RM 1815 I p. 437.

13 Ook dit was een erfstuk uit de Bataafs-Franse tijd. Het Algemeen Militair Hospitaal te Leiden fungeerde toen, onder het Bureau van Gezondheid/Geneeskundig Bestuur, als instituut waar het praktische deel van het voorgeschreven examen voor chirurgijn-majoor werd gehouden. Vermoedelijk vanaf 1803 werd het onderwijs aan aspiranten der militaire geneeskunde er geconcentreerd, hetgeen het instituut de naam "Hospitaal van Instructie" opleverde. In 1808 werd het omgedoopt tot Groot Koninklijk Militair Hospitaal. Het hospitaal werd, mogelijk met de daar ondergebrachte opleiding, in 1810 verplaatst naar het Binnenhof te 's-Gravenhage. Vanaf 1 januari 1814 was te Leiden, op dezelfde plaats als voorheen, weer een militair hospitaal gevestigd, waarin dus in 1815 de Kweekschool werd ingericht. De geschiedenis van de Kweekschool is degelijk beschreven in D. de Moulin ed., *'s-Rijkskweekschool voor Militaire Geneeskundigen te Utrecht (1822-1865)*, Amsterdam 1988; voor de beginperiode zie A.P.M. Langeveld, *"Van applicatiecursus tot Kweekschool. De beginjaren van de militair-geneeskundige opleiding in Nederland"* in deze bundel, p. 17 e.v. Ringoir p. 14 geeft een andere lezing, maar geen bronnen.

14 RM 1817 I p. 283.

van de Intendant-Generaal, het algemene oppertoezicht over de geneeskundige dienst en het toezicht over de algemene Rijksapothek opgedragen. De Inspecteurs werden, eveneens onder de bevelen van de Intendant-Generaal, belast met het onmiddellijk toezicht over de geneeskundige dienst in een aantal provincies. Zij zouden zetelen te Leiden en Leuven. De verhouding van de IG en de Inspecteurs tot de departementen van Marine en van Koophandel en Koloniën konden nader worden geregeld, op voordrachten in te dienen door deze departementen.

Beschouwd in samenhang met de nadere uitvoeringsbeschikking van de Intendant-Generaal van de Administratie van Oorlog van 23 april 1817 nr. 25 en 26¹⁵ is duidelijk dat de reorganisatie van 1817 geen drastische afwijkingen van de situatie voorheen behelsde. Tegen twee medeleden van het Geneeskundig Bestuur voorheen, had de IG nu te maken met twee onderhebbende Inspecteurs, aan wie een territoriaal ressort was toegewezen. Zijn taak en competentie bleven globaal genomen gelijk. Wel werd zijn bevelsbevoegdheid jegens alle lagere echelons van de geneeskundige dienst nu uitdrukkelijk geformuleerd.

Het toezicht op 's Rijks Magazijn van Geneesmiddelen, inzake bevoorrading met medicijnen en chirurgische behoeften en de comptabiliteit, was voorbehouden aan de IG. Het KB regelde de bezetting van het "groot laboratorium" in dat Magazijn, waar de bereiding van geneesmiddelen voor mens en dier werd verricht voor de Landmacht, de Marine en de koloniën. Een depot te Brussel van het Magazijn werd opgeheven; de gehele bevoorrading van de krijgsmacht zou geschieden vanuit het Algemeen Magazijn te Den Haag.

Uitdrukkelijk werd nu ook de veterinaire zorg bij de Landmacht tot de competentie van de IG en de Inspecteurs gerekend. Het KB regelde voorts het aantal officieren van gezondheid bij de korpsen en in de hospitalen¹⁶ alsmede dat van de hospitaal-geëmployeerden. Officieren van gezondheid dienden nu aan een bevoegde hogeschool te zijn gepromoveerd tot doctor in de medicijnen, terwijl apothekers bewijzen van voldoende bekwaamheid in het Latijn en in de schei- en artsennijmengkunde dienden te geven. Ook de toelating van leerling-apothekers tot het Rijks Magazijn van Geneesmiddelen werd geregeld. De benoeming van niet-militair personeel werkzaam in de militaire hospitalen geschiedde door de Intendant-Generaal van de Administratie van Oorlog dan wel op diens voordracht door de minister. Men herkent hierin een grondtrek van de organisatie van het militaire hospitaalwezen tot 1880: de geneeskundige zorg ressorteerde onder de IG, de huishoudelijke en comptabele directie onder de militaire administratie. De officieren van gezondheid en de administrateurs bij de hospitalen zouden dan ook geen gezag over elkaar hebben, maar op voet van gelijkheid samenwerken. Het KB beval de vorming van een vast korps ziekenoppassers, dat op militaire voet zou worden ingericht.

Bepaald werd, dat er te Leiden en Leuven een groot Rijkshospitaal zou worden geopend voor de behandeling van chronisch zieken. Deze hospitalen zou tevens dienen voor het genees- en heelkundig onderwijs aan de hogescholen ter plaatse. De eerste officier van gezondheid in beide hospitalen zou de titel voeren van professor in de medicijnen aan de hogeschool ter plaatse. Leerlingen zouden in deze twee grote Rijkshospitalen de dienst waarnemen van officieren van gezondheid en apothekers 3e klasse. De "commissaris-generaal [minister] voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen" [bedoeld werd de minister van Binnenlandse Zaken] en de Intendant-Generaal van de Administratie van Oorlog zouden gezamenlijk een nadere voordracht doen om de

15 RM 1817 I p. 328, en Algemeen Rijksarchief, Tweede Afdeling, Restant-"collectie Van Thielen" omvattende het geheim verbaal-archief (met aanhang) van het ministerie van Oorlog archief 1813-1844, en andere archieven van dat ministerie en daaronder ressorterende Leger-autoriteiten en -organen 1813-1861 (hereditie inventaris 1991) kodenummer 2.13.13, daaruit: archief van de Intendant-Generaal van de Administratie van Oorlog 1815-1818, kodenummer 2.13.13.28, inv.nr. 275.

16 Blijkbaar behelsden de regelingen een reductie van het aantal officieren van gezondheid. De Intendant-Generaal schreef in zijn circulaire van 23 juni 1817 nr. 36 (RM 1817 II p. 82) dat deze vermindering tot gevolg had dat deze officieren niet altijd bij alle exercities en inspecties aanwezig konden zijn, omdat hun aanwezigheid in de apotheken (voor het bereiden van medicijnen) en elders (voor "het meer ongelimiteerd soigneren (...) van de heeren officieren met derzelve vrouwen en kinderen") voorrang had.

verdere inrichting van de twee grote hospitalen alsmede van garnizoenshospitalen in de vestigingsplaatsen van hogescholen in overeenstemming te brengen met de organisatie van het hoger onderwijs. Voorzien werd verder in de geleidelijke instelling van maximaal 20 garnizoenshospitalen, in plaatsen "alwaar (..) het garnizoen op den duur honderd of meer zieken oplevert (..)". Elders zouden zieken in "burger-gasthuizen" verpleegd moeten worden. Militaire geneeskundigen zouden, uitzonderingsgevallen daargelaten, niet civiel mogen praktiseren.

Nog datzelfde jaar werd, bij KB van 20 maart 1817 litt. O3 nr. 75¹⁷ een algemene korting van 11/2 % ingevoerd op officierstraktementen wegens de kosten van hun vrije geneeskundige verzorging. Bij KB van 30 november 1817 nr. 8¹⁸ werd een "Reglement op het visiteeren van manschappen, of zij al of niet tot den militairen dienst geschikt zijn", vastgesteld. Daarmee was het eerste keuringsreglement voor de militaire dienst een feit.

Vermoedelijk met het oogmerk om de inrichting van geneeskundige dienst te laten aansluiten op het Provisioneel Reglement van Administratie van de Landmacht¹⁹ en tegelijk de basis te scheppen voor noodzakelijk geworden bezuinigingen, werd de inrichting ervan bij KB van 24 april 1819 Litt. X2²⁰ opnieuw omschreven. Vooral t.a.v. het militaire hospitaalwezen werden wijzigingen ingevoerd. Ingevolge dit besluit werd bij ministeriële beschikking van 25 oktober 1819²¹ een reglement op de administratie der hospitalen en ziekenzalen, ter sterkte van 347 artikelen, van kracht. Inmiddels was wel, ingevolge KB van 3 juni 1819 nr. 63²², het aantal militaire hospitalen teruggebracht, terwijl bij KB van 10 juli 1819 nr. 139²³ in het aantal officieren van gezondheid en apothekers was geschrapt. Als gevolg daarvan werden de functies van eerste officier van gezondheid in de grote Rijkshospitalen en Inspecteurs van de Geneeskundige Dienst ineengeschoven, echter met handhaving van de oorsponkelijke inspektietaak van de Inspecteurs. Bij KB van 9 december 1819 nr. 65²⁴ werden zij daarvan echter ontheven. Bepaald werd dat de Inspecteurs zich voortaan geheel zouden wijden aan hun werkzaamheden in de grote Rijkshospitalen en aan de advisering van de minister van Oorlog en de Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst der Land- en Zeemacht (IGDZ²⁵). Het ministerie van Oorlog kreeg opdracht om zo spoedig mogelijk een reglement voor de Geneeskundige Dienst [voor de Landmacht] op te stellen.

Dat reglement werd, samen met een reglement op de administratie der garnizoensinfirmarieën, bekend gemaakt bij ministeriële circulaire van 9 februari 1821 nr. 41²⁶. Het Reglement op de Geneeskundige Dienst bepaalde dat het bestuur van die dienst konform het KB van 20 maart 1817 Litt. N3 nr. 74 werd uitgeoefend door het departement van Oorlog²⁷, geassisteerd door de IGDZ. Het regelde de plichten, taken, onderlinge verhoudingen en ook de rapportages van het geneeskundige personeel van de Landmacht, waarbij met name aan het onderwerp "keuringen" ruime aandacht werd besteed. Daartoe refereerde het nog aan het keuringsreglement van 1817,

17 ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 387.

18 ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 522.

19 Vastgesteld bij KB van 1 februari 1819 Litt. I5 nr. 162, zie ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 766, en Algemeen Rijksarchief, Tweede Afdeling, ministerie van Oorlog inventaris archief 1813-1913, kodenummer inventaris 2.13.01 (voortaan: ARA-2 Oorlog) inv.nr. 14559.

20 RM 1819 I p. 201.

21 RM 1819 I p. 213 en VIII. Een formeel vaststellingsbesluit is niet aangetroffen.

22 ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 817.

23 RM 1819 II p. 5. Verdere uitvoering geschiedde bij KB van 1 oktober 1819 nr. 76, ARA-2 Staatssecretarie inv. nr. 876.

24 RM 1819 II p. 173.

25 Hoewel de Inspecteur-Generaal reeds vanaf februari 1815 competent was voor de Geneeskundige Diensten van Land- en Zeemacht, treft men in de regelgeving tot in 1819 zijn titel slechts aangeduid als Inspecteur-Generaal of Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige Dienst. Vermoedelijk is de volledige vermelding in het hier aangehaalde KB het resultaat van een geleidelijke ontwikkeling in het spraakgebruik.

26 RM 1821 I p. 147 en p. VI/VII. Beide reglementen zijn gedateerd 1 februari 1821, maar een besluit tot vaststelling is niet aangetroffen. Zie ARA-2 Oorlog inv.nr. 14561.

27 De functie van Intendant-generaal van de Administratie van Oorlog, waarover het KB van 1817 nog repte, was inmiddels al geruime tijd opgeheven.

hoewel bij KB van 15 januari 1821 nr. 59 reeds een vervangend keuringsvoorschrift was vastgesteld²⁸. Ook de funktie van het Rijks Magazijn van Geneesmiddelen werd omschreven, nadat al bij KB van 10 mei 1820 nr. 27²⁹ de formatie daarvan opnieuw was vastgesteld. Het Reglement op de administratie der garnizoensinfirmen regelde het bestaan, inrichting en werkwijze van deze instituten, in plaatsen waar geen hospitalen of ziekenzalen maar wel troepen waren. T.a.v. de hospitalen en ziekenzalen bleef de regelgeving van 1817 en 1819 intact.

1.2 INSPECTEUR(-GENERAAL) VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST DER LAND- (EN ZEE)MACHT, 1822-1852

Bij KB van 30 maart 1822 nr. 93³⁰ werden de grote Rijkshospitalen te Leiden en Leuven ingaande 1 juli 1822 opgeheven, evenals de twee Inspecteursfuncties aan het hoofd erven. De IGGDLZ gaf nu rechtstreeks leiding aan de dienst. Eén nieuw groot Rijkshospitaal te Utrecht werd voorzien, te vestigen in het gebouw van de garnizoensziekenzaal aldaar. Het hospitaal zou de bestemming en formatie hebben die in 1819 resp. 1817 waren bepaald voor de twee nu opgeheven hospitalen. Het aantal officieren van gezondheid en apothekers van de geneeskundige dienst werd opnieuw gereduceerd³¹.

Tot 1831 bleef de formatie van de geneeskundige dienst der Landmacht nagenoeg ongewijzigd³². Bij KBs van 9 maart 1831 nr. 16, 10 mei 1831 nr. 14 en 18 augustus 1831 nr. 34³³ werd het geneeskundige personeel "tijdelijk" vermeerderd wegens de omstandigheden van de Belgische opstand. Bij ministeriële circulaire van 8 augustus 1831 nr. 5³⁴ werd vastgelegd dat ook deze tijdelijke officieren van gezondheid, en alle adjunkt-paarden-artsen, op de gewone wijze in de officiersstamboeken bij de korpsen dienden te worden ingeschreven. Eerder, bij KB van 23 januari 1831 nr. 21, was besloten tot de oprichting van een compagnie hospitaalsoldaten "op voet van oorlog"³⁵.

Inmiddels was bij KB van 1 oktober 1822 nr. 80³⁶ de organisatie en formatie van 's Rijks Magazijn van Geneesmiddelen weer herzien. Het onmiddellijk toezicht over het Magazijn werd opgedragen aan de eerste officier van gezondheid bij het bureau van de IGGDLZ, terwijl de financiële verantwoording werd opgedragen aan de eerste klerk verbonden bij dat bureau. De ontvangst, uitgifte en verantwoording van geneesmiddelen en andere artikelen zou door één van de twee apothekers worden verricht, terwijl de andere belast zou zijn met de werkzaamheden in het Laboratorium.

28 RM 1821 I p. 17. Bij KB van 16 februari 1836 nr. 78 (RM 1836 p. 24) werd het reglement van 1821 opnieuw vervangen.

29 ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 991.

30 RM 1822 I p. 161.

31 Als een soort "afvloeiingsregeling" werden bij KB van 23 november 1823 nr. 96 (RM 1823 II p. 177) de regels verruimd volgens welke officieren van gezondheid, die na twintig of meer dienstjaren gepensioneerd of eervol ontslagen werden, zonder nader examen civiel konden praktiseren. Verdere verruiming vond plaats bij KB van 25 juni 1840 nr. 88 (RM 1840 p. 46), ongetwijfeld een voorbode van de bezuiniging vanaf 1840.

32 Ondergeschikte veranderingen vonden plaats bij KBs van: 13 september 1822 nr. 19 (RM 1822 II p. 43), 28 december 1824 nr. 77 (RM 1824 p. 300), 27 november 1827 nr. 159 (RM 1828 I p. 78 en bijlage daarbij, p. 20-25). Bij KB van 25 mei 1826 nr. 128 (RM 1826 I p. 110) werden aan officieren van gezondheid bij de Landmacht militaire rangen toegekend: de Inspecteur-Generaal werd gelijkgesteld met een generaal-majoor, eerste officieren van gezondheid met majoors, officieren en apothekers 1e klasse met kapiteins, die van de 2e klasse met 1e luitenants, en die van de 3e klasse met 2e luitenants.

33 RM 1831 I p. 217, II p. 165, III p. 28.

34 RM 1831 II p. 297.

35 RM 1831 I p. 97. Een formeel opheffingsbesluit is niet aangetroffen, hoewel aannemelijk is dat de compagnie, uiterlijk bij de legerredukties van 1840/41, is opgeheven. Zie ook: H.J. van Geelen, Van Hospitaalsoldaten tot Geneeskundige Troepen, z.pl. [1969], p. 9 e.v.

36 RM 1822 II p. 47 en ARA-2 Staatssecretarie inv.nr. 1511.

Bij KB van 5 november 1823 nr. 125³⁷ werd vervolgens een voorziening getroffen voor de opleiding van militaire paarden-artsen door het scheppen van vier, naderhand zes³⁸, opleidingsplaatsen aan de in Utrecht reeds bestaande Rijks Veeartsenijschool. Het KB regelde toelating, studieduur en dienstverplichting van de leerlingen, en opende de mogelijkheid voor officieren van gezondheid en leerlingen studierend bij het Rijkshospitaal te Utrecht [in de humane geneeskunde dus] tot het volgen van veterinaire nevenonderwijs. Bij rondschrijven van 22 mei 1824 nr. 11³⁹ van de minister van Oorlog werd zijn "Instructie ter regelmatige waarneming van den dienst der paarden-artsen (..)" bekendgemaakt, de veterinaire pendant van het Reglement op de Geneeskundige Dienst van 1821. Konform het KB van 20 maart 1817 litt. N3 nr. 74 werden paardenartsen gerekend tot de geneeskundige dienst van de armee en stonden zij onder toezicht van de IGGDLZ. 's Rijks Magazijn van Geneesmiddelen werd aangewezen voor de bevoorrading met veterinaire medicijnen en gereedschappen.

In het tijdvak 1822-1841 moest het ministerie verschillende malen ingrijpen ter voorkoming van misstanden. Het KB van 26 juni 1825 nr. 120⁴⁰ trof voorzieningen waardoor de uitstroom naar de civiele praktijk van militair geneeskundigen die op Rijkskosten waren gepromoveerd, kon worden tegengegaan. Bij ministeriële beschikking van 8 september 1826 nr. 31⁴¹ werd, verwijzend naar het KB van 20 maart 1817 litt. O3, nader omschreven voor wie het privilege van vrije geneeskundige verzorging gold. Bij KB van 10 maart 1827 nr. 146⁴² werd paal en perk gesteld aan het willekeurig ontslag nemen door leerlingen bij het groot Rijks Hospitaal te Utrecht.

Bij KB van 5 maart 1841 nr. 90 werd, ingaande 1 april 1841, de omvang van de geneeskundige dienst van de Landmacht opnieuw vastgesteld. Behalve in het aantal werd ook krachtig in de bezoldiging van officieren van gezondheid gesnoeid⁴³. De uitoefening van civiele praktijk door actief dienende militaire geneeskundigen werd opnieuw verboden, behoudens bij consultatie door een civiele arts⁴⁴. Nieuw was de functie Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Landmacht (IGDL), waarvan het bestaan eenvoudig werd gekonstateerd. Vervolgens werd bij KB van 5 maart 1841 nr. 91⁴⁵ aan de hoogleraar Bernard wegens gevorderde leeftijd eervol ontslag verleend als IGGDLZ. Tegelijk werd tot IGDL benoemd dr. P.L. Beckers, die tevens de werkzaamheden van IGGDLZ zou waarnemen zolang in die vakature niet zou zijn voorzien. Pas bij KB van 6 december 1845 nr. 3⁴⁶ werd Beckers benoemd tot IGGDLZ. Bij KB van 7 juni 1841 nr. 11⁴⁷, was onderwijl de organisatie van het departement van Oorlog opnieuw geregeld. In de afdeling Administratie werd het 3e bureau gevormd, o.m. belast met de "administratie van de geneeskundige dienst en der hospitaals etablissementen". Daarnaast zou door het departement worden voorzien in het verstrekken van officieren en beambten voor het bureau van de IGGDLZ, waartoe werden bestemd: 3 1e luitenants, 1 schrijver 1e klasse, 1 der 2e klasse en 1 der 3e klasse. Bij successieve reorganisaties van het departement blijkt steeds weer dat het bureau van de wnd. IGGDLZ (dus de IGDL) deel uitmaakte van de organisatie van het departement, zij het soms met wijziging van de samenstelling⁴⁸.

37 RM 1823 II p. 166.

38 KB van 10 september 1828 nr. 104, RM 1828 II p. 86.

39 RM 1824 p. 83.

40 RM 1825 I p. 249.

41 RM 1826 II p. 57.

42 RM 1827 p. 118.

43 RM 1841 I p. 169. Bij KB van 27 oktober 1843 nr. 15 (RM 1843 p. 281 en Algemeen Rijksarchief, Tweede Afdeling, archief van het Kabinet des Konings 1841-1897, kodenummer toegang 2.02.04 (voortaan: ARA-2 Kabinet des Konings/der Koningin) inv.nr. 192) werd een verdere reductie verordonneerd.

44 Een soortgelijk verbod voor militaire paardenartsen werd ingesteld bij KB 21 september 1841 nr. 85 (ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 58).

45 ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 16.

46 ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 327.

47 RM 1841 I p. 322.

48 KBs van: 3 november 1843 nr. 14 in: ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 193; 22 augustus 1849 nr. 86 in: idem inv.nr. 570; 24 mei 1850 nr. 38 in: idem inv.nr. 614; 28 juli 1850 nr. 46, in: idem inv.nr. 625; 23 juni 1851 nr. 73 in: idem inv.nr. 678. Bij KB van 27 november 1877 nr. 1 (RM 1877 II p. 250 e.v.) werd o.m. bepaald dat de IGDL tevens chef van de departementsafdeling Geneeskundige Dienst zou zijn. Deze departementale organisatie werd bij KB van 10 maart 1880 nr. 15 (RM 1880 II p. 91) weer ongedaan gemaakt, waarbij enige aanwijzing dat het bureau der IGDL

Het KB van 1 december 1841 nr. 80⁴⁹ verstrekte een nieuw reglement voor toelating tot de Rijkskweekschool voor militaire geneeskundigen, waarin ook de bevorderingsregels voor officieren van gezondheid, apothekers en paardenartsen werden neergelegd. Aan het eind van de vierjarige kweekschool stond een vergelijkend examen, dat de weg opende naar voordracht tot officier van gezondheid der 3e klasse, hetzij bij de Landmacht, hetzij bij de Zeemacht, hetzij bij de overzeese bezittingen. Bevordering van geneeskundigen naar een hogere klasse geschiedde opnieuw na een met goed gevolg afgelegd vergelijkend examen. Bij KB van 10 november 1843 nr. 48⁵⁰ werd het militaire hospitaalwezen gereorganiseerd. Het grote Rijkshospitaal te Utrecht en de bestaande garnizoensinfirmarieën werden gehandhaafd, maar van de garnizoenshospitalen bleven er zeven over, terwijl de overigen, en alle ziekenzalen, omgevormd werden tot infirmerieën. Omschreven werden de categorieën personeel, die voor verpleging in de hospitalen in aanmerking kwamen, met de kosten die hun daarvoor in rekening werden gebracht. Verpleging in de hospitalen van gedetineerde militairen terecht staande voor krijgsraden vond plaats op kosten van het departement van Justitie⁵¹. Het toezicht werd uitgeoefend door de militaire intendanten, waardoor de onderbrenging van het hospitaalwezen onder de militaire administratie werd bestendig. In plaatsen zonder militaire ziekeninrichting zouden zieke militairen verpleegd worden in burgerlijke etablissementen.

In de jaren-1840 lijkt vervolgens afbrokkeling van het ressort van de IGGDLZ op gang te komen. Of de waarneming van die functie door de IGDL daarbij van invloed is geweest, is niet duidelijk. Bij KBs van 27 april 1844 nr. 99 en 12 januari 1845 nr. 60⁵² werden overeenkomstige regelingen getroffen voor de toelating tot de Rijkskweekschool voor militaire geneeskundigen van leerlingen bestemd voor resp. de Marine en het leger in Oost-Indië, waarin nog bepaald werd dat de voordrachten door de IGGDLZ zouden worden gedaan⁵³. Bij beschikking van de minister van Koloniën van 14 januari 1846 Litt. C nr. 29 (RM 1846 p. 47) werd echter een reglement vastgesteld voor de toelating van leerling-militaire apothekers voor Oost-Indië tot de opleiding bij de hoogleraar in de wis- en natuurkunde te Utrecht G.J. Mulder, waaraan de IGGDLZ in het geheel niet meer te pas kwam. En bij KB van 8 december 1848 nr. 103⁵⁴ werd vastgesteld het reglement voor de militaire geneeskundige dienst in Nederlands-Indië, op voordracht van de minister van Koloniën en zonder dat van enige bemoeienis van het ministerie van Oorlog blijkt. Art. 18 bepaalde slechts, dat correspondentie van de "Chef over de geneeskundige dienst" in Indië met de IGGDLZ uitsluitend kon handelen over onderwerpen van wetenschappelijke aard, en gevoerd zou worden door tussenkomst van het ministerie van Koloniën.

De opheffing van de post van IGGDLZ volgde begin jaren 1850. Bij KB van 8 november 1850 nr. 63⁵⁵ werd de IGGDLZ Beckers gepensioneerd en bij KB van 31 januari 1851 nr. 10⁵⁶ werd bepaald dat de werkzaamheden van de IGGDLZ, zolang daarover niet nader was beschikt, waargenomen zouden worden door de IGDL. Met de werkzaamheden van IGDL werd belast -- zonder in de functie benoemd te worden -- L.P.I. Snabilié. Uit de voordracht van de minister van Oorlog valt te lezen dat de functie van IGGDLZ op de nominatie stond om te worden wegbezuinigd. Bij KB van 26 september 1851 nr. 60⁵⁷ werd dan ook, in het kader van een reorganisatie van de Geneeskundige Dienst van de Landmacht, de leiding en het bestuur van de Geneeskundige Dienst van de Land- en Zeemacht toegedacht aan een Inspecteur (IGDLZ), ter vervanging van de vroegere (en duurdere)

nog gehuisvest zou zijn binnen het departement, ontbreekt. Of die inwoning tussen 1851 en 1877 à 1880 steeds is gehandhaafd, kan niet met zekerheid worden vastgesteld.

49 RM 1841 II p. 259.

50 RM 1843 p. 296.

51 Zie ook p. 24 en noten 89 en 90.

52 ARA-2 Kabinet des Konings inv.nrs. 228 en 271.

53 Voor West-Indië werd zo'n reglement pas bij KB van 2 januari 1852 nr. 15 vastgesteld; ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 711.

54 RM 1848 p. 147.

55 Het KB zelf ontbreekt, maar uit de agenda (ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 3560) kan de inhoud en signatuur worden afgeleid.

56 ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 653.

57 RM 1851 p. 191.

Inspecteur-Generaal (IGDLZ). Het traktement van deze IGDLZ zou voor 4/5 door het departement van Oorlog, en voor 1/5 door dat van Marine worden bekostigd. Lang duurde deze inrichting niet. Bij KB's van 30 november 1852 nrs. 101-104⁵⁸ werd, op voordracht van het ministerie van Marine, een einde gemaakt aan de Zeemacht-bemoeyenis van de IGDLZ Snabilié en de functie van Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Zeemacht (IGDZ) ingesteld, waarin benoemd werd G.F. Pop. Vermoedelijk omdat het toezicht op de Rijkskweekschool voor militaire geneeskundigen en 's Rijks Magazijn van Geneesmiddelen opgedragen bleef aan de IGDL, werd bij KB van 11 februari 1853 nr. 49 bepaald dat diens traktement voor 1/10 door het departement van Marine zou worden gedragen. Tenslotte werd bij KB van dezelfde datum nr. 50 Snabilié formeel benoemd tot IGDL⁵⁹.

1.3 INSPECTEUR VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST DER LANDMACHT 1853-1914

1.3.1 TOT 1880

De grondtrekken van de organisatie der Geneeskundige Dienst van de Landmacht bleven tot 1880 goeddeels gehandhaafd. Periodiek werd de formatie van de dienst herzien met name voor wat de omvang betreft⁶⁰. De meest opvallende beweging was de korte periode (1857-1862) van verzelfstandiging van de veterinaire dienst onder een eigen Directeur, ingevoerd bij KB van 25 december 1856 nr. 54 en ongedaan gemaakt bij dat van 13 december 1862⁶¹. Ook de formatie van 's Rijks Magazijn van Geneesmiddelen werd periodiek herzien⁶². Nieuw was in 1864 de instelling van een contingent van 50 miliciens-ziekenoppassers ten dienste van de militaire hospitalen. Het onderwijs aan deze oppassers stond onder toezicht van de IGDL, overigens ressorteerden zij onder de hiërarchie van de militaire administratie⁶³. Overeenkomstig werd gehandeld bij de oprichting van, vooreerst twee, compagnieën hospitaalsoldaten bij de Infanterie, die onder toezicht van de Hoofdintendant bij de militaire administratie van het Leger werden gesteld, maar waarvan het onderwijs onder toezicht van de IGDL werd gebracht⁶⁴.

Ingrijpender waren de ontwikkelingen bij de opleiding van militaire geneeskundigen. Aanvankelijk was slechts sprake van wijzigingen en vervangingen van het reglement op de toelating tot en bevordering bij 's Rijks kweekschool voor militaire geneeskundigen te Utrecht⁶⁵. Bij KB van 17 september 1868 nr. 5 werd de kweekschool ingaande 1 oktober 1868 verplaatst naar het garnizoenshospitaal te Amsterdam⁶⁶. Bij KB van 11 april 1869 nr. 17⁶⁷ werd daarop een nieuw

58 ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 766.

59 ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 779. De constructie dat het ministerie van Marine bijdroeg aan het traktement van de IGDL kwam pas te vervallen bij KB van 19 februari 1879 nr. 11, in: RM 1879 II p. 70. Snabilié werd bij KB van 31 december 1859 nr. 47 (ARA-2 Kabinet des Konings inv.nr. 1230) gelijkgesteld met generaal-majoor, hoewel formatief zijn functie als IGDL met de rang van kolonel gelijkstond.

60 Men zie: KB's van: 17 februari 1860 nr. 60, in: RM 1860 p. 245; 10 november 1865 nr. 74, in: RM 1865 p. 269; 25 mei 1867 nr. 60 en 4 oktober 1867 nr. 52, in: RM 1867 p. 269 en 366; 2 januari 1869 nr. 11, in: RM 1869 p. 1; 22 januari 1875 nr. 24, in: RM 1875 II p. 6; 18 januari 1877 nr. 28, in: RM 1877 II p. 17.

61 RM 1857 p. 2 en 1862 p. 483. Voor de verdere formatie-ontwikkeling zie KBs van: 25 mei 1867 nr. 61, in: RM 1867 p. 272; 8 maart 1876 nr. 18, in: RM 1876 I p. 550.

62 KBs van: 14 februari 1861 nr. 61, in: RM 1861 p. 21; 17 augustus 1863 nr. 46, in: RM 1863 p. 331; 3 mei 1873 nr. 15, in: RM 1873 p. 81; 13 november 1875 nr. 9, in: RM 1875 II p. 153; 3 juli 1877 nr. 19, in: RM 1877 II p. 115.

63 KB van 13 februari 1864 nr. 54 en ministeriële beschikking van 14 maart 1864 nr. 52 I, in: RM 1864 p. 29.

64 KB van 7 april 1869 nr. 15, en ministerieel uitvoeringsbesluit van 10 mei 1869 nr. 71 I, in: RM 1869 p. 156 e.v. Zie Van Geelen, Hospitaalsoldaten.

65 KBs resp. koninklijk kabinetsrescript van: 30 juni 1854 nr. 43, in: RM 1854 p. 199; 4 maart 1856 nr. 85, in: RM 1856 p. 48; 24 april 1858 nr. 53, in: RM 1858 p. 53; 1 augustus 1863 nr. 56 (kabinetsrescript), in: RM 1863 p. 96; 4 september 1865 nr. 63, in: RM 1865 p. 177; 7 maart 1866 nr. 55, in: RM 1866 p. 73.

66 RM 1868 p. 261. Zie ook: ministeriële beschikking van 13 november 1868 nr. 56 P, in: Dit was lettertype/tekenbreedte 2,12 - Aan.Dit was lettertype/tekenbreedte 2,12 - Uit.Let op: Instellen van tekenbreedte (12) en lettertype (1) moet handmatig.idem p. 297. Over de achtergronden van deze verplaatsing zie M.J. van Lieberg, "De academisering van de militair-geneeskundige opleiding in Nederland (1860-1880), in De Moulin (ed.) Rijkskweekschool, p. 81 e.v.

67 RM 1869 p. 106. Wijzigingen bij: KB van 25 februari 1871 nr. 16, in: RM 1871 p. 68, en ministeriële aanschrijving van 24 april 1873 nr. 32 P, in: RM 1873 p. 68.

toelatingsvoorschrift voor de opleiding vastgesteld. Art. 1 omschreef, dat het garnizoenshospitaal te Amsterdam, in verband met het onderwijs aan het Atheneum illustre ter plaatse, bestemd was voor de opleiding tot officier van gezondheid en militair apotheker. Dezelfde examens werden voorgeschreven als intussen bij civiele medische opleidingen waren ingesteld, maar gevolgd door specifieke "militair-geneeskundige" aanvullingsexamens, af te nemen door een commissie waarvan de IGD L q.q. voorzitter was. Het valt niet moeilijk in deze vernieuwingen het effect te zien van de wetgeving op het Geneeskundig Staatstoezicht en de regeling van de staatsexamens tot verkrijging der bevoegdheden van geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw⁶⁸. Daarbij was bepaald dat tot officieren van gezondheid of militair apotheker voortaan slechts zouden worden benoemd personen die de civiele bevoegdheden krachtens de wet hadden verkregen. Men ziet hier dus het begin van het einde van de gescheiden opleiding van militaire geneeskundigen⁶⁹. Overgangsbepalingen werden dan ook getroffen voor reeds toegelaten leerlingen van de kweekschool van militaire geneeskundigen, en voor fungerende officieren van gezondheid. Nadat bij wet van 8 juli 1874 Sb. 97 de wet van 1 juni 1865 Sb 59 gewijzigd was, volgde integrale heruitvaardiging van het "Voorschrift nopens de admisie, enz. van studenten voor de militair geneeskundige en pharmaceutische dienst hier te lande en voor de geneeskundige dienst bij de Zeemagt en in de Koloniën en Bezittingen van het Rijk in andere werelddelen" bij KB van 19 maart 1875 nr. 21⁷⁰. De lokatie van de opleidingen in het Garnizoenshospitaal te Amsterdam werden gehandhaafd vanwege het hoger onderwijs dat in Amsterdam werd gegeven. Toelating, examens en toezicht bleven ruwweg gehandhaafd op de bestaande voet. Nieuw was dat toegelaten studenten bezoldigd werden, en wel door het ministerie van Koloniën met ? 700 per jaar, door Marine met ? 600 en door Oorlog met ? 500. Bij KB van 18 januari 1877 nr. 31⁷¹ werd vervolgens wel de civiele uitoefening van de geneeskunde door (oud-)officieren van gezondheid verboden, met uitzondering van de gevallen waarin de wet van 1 juni 1865 Sb 59 reeds had voorzien.

Ook de opleiding van militaire paardenartsen aan 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht werd enkele malen herzien, overigens zonder dat aan de grondslagen ervan werd geraakt⁷². Bij ministeriële beschikking van 11 september 1871 nr 60 P⁷³ werd het "Reglement op de regelmatige waarneming van de veterinaire dienst bij het leger" gewijzigd, om dit meer in overeenstemming te brengen met de wet van 20 juli 1870 Sb. 131 regelend het veeartsenijkundig staatstoezicht.

Bij KB van 25 maart 1862 Sb. 34 was onderwijl weer een nieuw reglement op het geneeskundig onderzoek omtrent de geschiktheid voor de krijgsmacht te land en te water vastgesteld⁷⁴.

1.3.2 VANAF 1880

Bij de wet van 2 augustus 1880 Sb. 145 tot regeling van de betrekkingen en rangen, de opleiding en bevordering van het personeel der geneeskundige dienst der Landmacht, en het uitvoerende KB van 15 augustus 1880 nr. 1, werd een geheel nieuw kader gesteld. Met name de plaats en rol van reserve-officieren van gezondheid en reserve militaire apothekers was nieuw. Bij mobilisatie zouden zij opkomen als tijdelijke officieren van gezondheid en tijdelijke militaire apothekers. De bestaande "eerste" officieren van gezondheid (in 3 klassen voorradig) alsmede de "eerste" apotheker en "eerste" paardenarts gingen "dirigerend" heten. Het aantal klassen dirigerende officieren van gezondheid werd tot twee teruggebracht, en het aantal dirigerende officieren 1e klasse werd op drie bepaald. Ieder daarvan zou hoofd zijn van alle militair-geneeskundige

68 Wetten van 1 juni 1865 Sb 58-60.

69 Zie ook literatuurverwijzing in noot 66.

70 RM 1875 II p. 38.

71 RM 1877 II p. 8.

72 KB van 27 augustus 1855 nr. 32, in: RM 1855 p. 119; ministeriële beschikkingen van: 10 augustus 1865 nr. 31 P, in: RM 1865 p. 159; 27 mei 1870 nr. 48 P, in: RM 1870 p. 66; 16 juli 1875 nr. 48 P, in: RM 1875 II p. 99.

73 RM 1871 p. 212.

74 RM 1862 p. 95, vervangen bij KB van 3 maart 1871 Sb. 9 (RM 1871 p. 89), naderhand gewijzigd bij KBs van 10 maart 1878 Sb. 16, en 7 april 1881 Sb. 47 (in: RM 1881 I p. 507).

inrichtingen in één militaire afdeling. Aanneming als officier van gezondheid of militair apotheker verplichtte tot 6 jaar dienen in functie, gevolgd door vier jaar beschikbaarheid als reservist. De minister kon jaarlijks een aantal studenten geneeskunde aan universiteiten toelaten, waarbij zij op nader te regelen wijze van Rijksweg tegemoetkoming in studiekosten zouden krijgen⁷⁵. Bij KB van 30 oktober 1880 Sb. 187 en 188⁷⁶ werden nadere regels gesteld voor de toelating aan universiteiten van studenten geneeskunde met verbintenis tot dienst als militair geneeskundige, en voor de toelating van militieplichtige studenten geneeskunde tot de verbintenis van reserve-officier⁷⁷.

Bij KB van 29 april 1880 nr. 27 was reeds, ingaande 1 mei 1880, een nieuwe instructie vastgesteld voor de IGDL⁷⁸. Deze bleef daarin onder onmiddellijke bevel van de minister. Zijn taakgebied was de eigenlijke geneeskundige, farmaceutische en veterinaire diensten van de Landmacht, de deugdelijkheid en instandhouding daarvan, zowel aangaande personeel en materieel, maar ook voor al hetgeen betrekking had op de algemene gezondheidstoestand van de Landmacht, daarbij inbegrepen het toezicht op de verpleging, huisvesting, voeding en ligging der troepen in kazernes en vooral op die van zieken in militaire ziekeninrichtingen. In vredetijd diende hij maatregelen te beramen voor behoorlijke geneeskundige verpleging in oorlogstijd. Onder bevel van de IGDL stonden de officieren van gezondheid, militaire apothekers en paardenartsen. De IGDL voerde het beheer over de militaire ziekeninrichtingen en het Magazijn van geneesmiddelen en had de compagnieën hospitaalsoldaten onder zijn bevel. Voorstellen en voordrachten t.a.v. al dit personeel had hij in te dienen bij de minister. De eigen beslissingbevoegdheid van de IGDL werd nauwkeurig omschreven. Bij KB van 15 april 1880 nr. 38⁷⁹ werd de omvang van het bureau van de IGDL vastgesteld.

Door de invoeging van het echelon van Dirigerende officieren van gezondheid eerste klasse bij de reorganisatie van augustus 1880 werd herziening van deze instructie noodzakelijk. Bij KB van 27 oktober 1880 nr. 27⁸⁰ vond die herziening plaats en werd tevens de instructie voor de Dirigerend officieren der 1e klasse vastgesteld. De IGDL werd daarbij in sterkere mate met de toezichthoudende taken jegens de geneeskundige dienst belast, terwijl aan de onder zijn direkt bevel staande Dirigerende Officieren 1e klasse de leiding van het overige geneeskundige personeel was opgedragen, evenals het toezicht op de algemene gezondheidstoestand van het leger. De ressorten en standplaatsen van de Dirigerend officieren vielen samen met de drie militaire afdelingen die bij KB van 23 februari 1880 nr. 1 waren ingesteld⁸¹.

75 RM 1880 II p. 253 en 266. Het is onduidelijk in hoeverre de basis voor deze reorganisatie mede werd gelegd door het rapport van de "commissie ter verkrijging eener deugdelijke eenvormige opleiding voor aanstaande militaire geneeskundigen en pharmaceuten voor het leger hier te lande en aanstaande militaire geneeskundigen voor de vloot en het leger in de koloniën", die bij KB van 12 januari 1877 nr. 30 was ingesteld en waarvan het rapport, blijkens ministeriële circulaire van 10 november 1877 nr. 275 (RM) 1877 II p. 227) gereed was. Het archief van de commissie is onlangs boven water gekomen en opgenomen in: Algemeen Rijksarchief, Tweede Afdeling, archieven van diverse commissies werkzaam onder het ministerie van Oorlog 1853-1912 (nummer toegang 2.13.62.05). Aanvolgende wijzigingen van de formatie bij KBs van: 9 februari 1886 nr. 8, 28 december 1886 nr. 26, en 1 maart 1887 nr. 11, in: RM 1886 p. 34 en 373, 1887 p. 119.

76 RM 1880 II p. 541 en 555.

77 Nadere uitvoering bij: KBs van 15 augustus 1880 nr. 1, 8 augustus 1880 nr. 9, 1 oktober 1880 nr. 12 en de ministeriële beschikking van 11 oktober 1880 nr 26, in: RM 1880 II pp. 250, 266, 299. Voor wijzigingen zie voorts: KBs van 14 september 1883 Sb. 135 en 16 juli 1885 nr. 68 (Dit was lettertype/tekenbreedte 2,12 - Aan.RMDit was lettertype/tekenbreedte 2,12 - Uit.Let op: Instellen van tekenbreedte (12) en lettertype (1) moet handmatig. 1883 p. 488, 1885 p. 184). Bij KB van 18 juni 1913 Sb 279 (RM 1913 p. 1061) werd een geheel nieuw Reglement voor de opleiding in de geneeskunde aan de Nederlandse universiteiten tot Officier van Gezondheid bij de Landmacht vastgesteld.

78 RM 1880 I p. 207, voor IGDL zie p. 215.

79 RM 1880 I p. 131.

80 RM 1880 I p. 327.

81 RM 1880 I p. 101. Wijzigingen van ressorten en/of standplaatsen bij KBs van: 14 februari 1881 nr. 1 (RM 1881 I p. 367), 20 april 1884 nr. 6 (RM 1884 p. 159), en 27 oktober 1891 nr. 28 (RM 1891 p. 404). Bij KB van 26 oktober 1885 nr. 23 (RM 1885 p. 230) werden de ressorten omgedoopt tot Distrikten voor de Militair Geneeskundige Dienst. Bij KB van 3 augustus 1894 nr. 31 (RM 1894 p. 269) werd een nieuwe instructie voor de Dirigerende officieren 1e klasse tevens distrikthoofden voor de Militair Geneeskundige Dienst vastgesteld. De standplaats van het 3e

Bij KB van 6 juli 1880 nr. 21 en ministerieel uitvoeringsbesluit van 26 juli 1880 nr. 58⁸² werd ook het beheer van de militaire ziekeninrichtingen op nieuwe leest geschoeid, waarbij de oudst in rang zijnde officier van gezondheid aan het hoofd daarvan werd gesteld. Ten aanzien van zijn dienst en beheer stond hij onder toezicht van de IGDL. Controle en verificatie van geldelijk en materieel beheer bleef opgedragen aan het personeel der militaire intendance. Bij KB van 7 september 1880 nr. 9 werd de instelling van en het toezicht, directie en administratief beheer over de militaire ziekeninrichtingen bepaald, en bij ministeriële beschikking van 21 september 1880 nr. 79⁸³ werd met ingang van 1 januari 1881 een nieuw hospitaalreglement ingevoerd, dat na 1 jaar proeftijd door de IGDL herzien zou worden.

In het kielzog van deze reorganisaties volgden verdere modernisering. Bij KB van 14 februari 1881 nr. 11 werd het aantal compagnieën hospitaalsoldaten met één vermeerderd tot drie⁸⁴. Bij KB van 2 november 1883 Sb. 151⁸⁵ werd het ene reglement op het geneeskundig onderzoek daterend uit 1871 vervangen door drie nieuwe reglementen, te weten voor vrijwillig dienend personeel, militieplichtigen, en personeel bestemd voor de Schutterijen. Het nog uit 1821 daterende reglement voor de geneeskundige dienst bij de Landmacht werd door een nieuw vervangen bij ministeriële beschikking van 16 november 1881 nr. 108⁸⁶. En het bestaande verbod op het uitoefenen van civiele praktijk door militaire geneeskundigen werd bij KB van 23 juli 1881 nr. 18⁸⁷ ingetrokken: officieren van gezondheid in actieve dienst van de Landmacht kregen, behoudens nader omschreven uitzonderingen, de bevoegdheid tot civiel praktiseren in tijd van vrede. Bij gehele of gedeeltelijke mobilisatie verviel deze echter⁸⁸.

Vermoedelijk gedurende de gehele 19e eeuw en tot aan een niet gebleken tijdstip in de 20e eeuw, was de IGDL belast met het oppertoezicht over de geneeskundige dienst in penitentiaire inrichtingen⁸⁹, terwijl, wanneer deze inrichtingen gevestigd waren in garnizoensplaatsen waar militaire geneeskundigen waren gestationeerd, deze geneeskundigen met de dienst in de plaatselijke gevangenis waren belast. Ontbrak in de vestigingsplaats der gevangenis een militair geneeskundige, dan overlegde de minister van Justitie niettemin met de IGDL over de aanwijzing van een burgergeneesheer, die met de geneeskundige dienst in de betrokken gevangenis zou worden belast⁹⁰.

distrikt werd daarin bepaald op 's-Gravenhage. De Dirigerende officieren 1e klasse werden tevens chefs van militaire hospitalen der 1e klasse.

82 RM 1880 I p. 277.

83 RM 1880 I p. 324.

84 RM 1881 I p. 455. Bij ministeriële beschikking van 5 mei 1886 nr. 84 (RM 1886 p. 104) werd een nieuw voorschrift voor het onderricht aan hospitaalsoldaten vastgesteld.

85 RM 1883 p. 596. De keuringsreglementen voor beroepspersoneel en militieplichtigen werden vervangen bij KB van 30 mei 1904 Sb 113 (zie RM 1904 p. 920). Voor latere wijzigingen zie o.m. KB van 23 mei 1912 Sb 173, in: RM 1912 p. 852.

86 RM 1881 I p. 613, gewijzigd bij ministeriële beschikking van 10 februari 1887 nr. 39 (RM 1887 p. 26). Bij KB van 5 juni 1885 nr. 23 en ministeriële beschikking van 16 juni 1885 nr. 62 (RM 1885 p. 105) werd een voorschrift betreffende de geneeskundige dienst in tijd van oorlog, te velde en in versterkte plaatsen vastgesteld.

87 RM 1881 II p. 199.

88 Een soortgelijke regeling t.a.v. militaire paardenartsen kwam pas tot stand bij KB van 28 februari 1912 nr. 41 (RM 1912 p. 406).

89 D.i.: gevangenis, huizen van bewaring en passantenhuizen, Rijkswerkinrichtingen en Rijksopvoedingsgestichten.

90 KB van 31 augustus 1886 Sb 159. Reeds bij KB van 22 februari 1816 nr. 70 uitgevoerd bij schrijven van de Intendant-Generaal van de Administratie van Oorlog aan het Geneeskundig Bestuur van 1 maart 1816 nr. 77 (RM 1816 I p. 69) werd bepaald, dat militaire gedetineerden onder toezicht van het Geneeskundig Bestuur geneeskundig zouden worden behandeld "op den voorheen gebruikelijken voet", en dat deze geneeskundige behandeling voorzover plaatshebbend in provoosthuizen, en de verdere verplegingsuitgaven voor gedetineerden in 's Rijks hospitalen, voor rekening van de Administratie van Oorlog zouden blijven, -- de bedoeling was denkkelijk te verduidelijken dat uitgaven voor voeding e.d. niet ten laste van het departement van Oorlog maar van dat van Justitie dienden te komen. Bij opvolgende regelgevingen bleef deze bepaling gehandhaafd. Niet ondenkbaar is, dat het gegeven dat officieren van gezondheid toch eenmaal van doen hadden in penitentiaire inrichtingen, te eniger tijd geleid heeft tot de konstruktie om hen met de gehele geneeskundige dienst aldaar te belasten. Inv.nr. 169, hoofdstuk Gevangenis, somt circulaires op uit 1825, 1848, 1855, 1860 en 1887 inzake de dienstuitoefening in gevangenis. Van al de bovengenoemde [5-daagse, 3-maandelijke en jaarlijkse schr.]

Integrale herziening van de organisatie volgde bij KB van 2 mei 1889 nr. 46, "ook in verband met de verplaatsing van het Magazijn van Geneesmiddelen van 's-Gravenhage naar Amsterdam" ⁹¹. Aanvolgend werd bij KB van 9 juni 1889 nr. 31 de organisatie van 's Rijks Magazijn van Geneesmiddelen veranderd, terwijl bij ministeriële uitvoeringsbeschikking van 15 juni 1889 nr. 44 een instructie voor de dienst aldaar werd vastgesteld. Over een verplaatsing van het Magazijn werd inmiddels hardnekkig gezwegen. De functie van het Magazijn, t.a.v. de Landmacht, Zeemacht, de koloniën en eventueel diensten ressorterend onder andere departementen dan Oorlog, Marine en Koloniën, veranderde niet. Wel werd de functie van de Dirigerende Apotheker/directeur duidelijker gemarkeerd, en de taakverdeling tussen de vier militaire apothekers bij het Magazijn omschreven, waarbij de apotheker-laborant toezicht en verantwoordelijkheid had over het laboratorium, de molen en de machinekamer en het daar werkzame personeel. De ontvangst en verzending van goederen alsook de financiële verantwoording werden nauwkeurig omschreven ⁹². Het KB van 27 februari 1893 nr. 43 ⁹³ herzag bovendien de formatie paardenartsen. Bij KB van 28 december 1894 nr. 18 werden nieuwe bepalingen gegeven over de instelling, toezicht en het beheer van militaire hospitalen, als gevolg waarvan bij ministeriële beschikking van 19 januari 1895 nr. 37 een nieuw hospitaalreglement kon worden ingevoerd ⁹⁴. En bij KB van 6 november 1895 Sb 175 ⁹⁵ werd het KB van 19 juli 1867 nr. 60, waarbij de "Nederlandsche Vereeniging tot het verleen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog genaamd het Nederlandsche Roode Kruis" was opgericht, in dier voege gewijzigd dat in vreedstijd een geregeld overleg tussen de minister van Oorlog en het Hoofdcomité van de Vereniging werd ingesteld.

Na een tussentijdse herziening van de formatie van het dienstvak ingevolge KB van 30 maart 1905 nr. 45 ⁹⁶ werd bij ministeriële beschikking van 10 maart 1906 nr. 161 een commissie ingesteld om te onderzoeken, in hoeverre door vereenvoudiging van de inrichting en werkzaamheden van de geneeskundige dienst der Landmacht beperking van uitgaven in het VIIIe hoofdstuk der Staatsbegroting mogelijk zou zijn. Bij ministeriële beschikking van 22 augustus 1908 nr. 367 werd de commissie ontbonden, nadat zij van haar bevindingen verslag had uitgebracht. Bij KB van 30 mei 1908 nr. 69 werd de formatie van de Geneeskundige Dienst in beperkte mate gewijzigd, terwijl bij KB's van 9 januari 1908 Sb 9 en 11 maart 1909 nr. 12 de toelating van militieplichtigen tot de verbintenis als reserve-officier van gezondheid resp. reserve-paardenarts werd herzien ⁹⁷.

Bij KB van 15 november 1910 nr. 47 ⁹⁸ werd tenslotte de instructie van de IGDL vernieuwd. Ingrijpende verschuiving van taken en competenties trad daarbij niet op. Wel werd aan de IGDL overleg en samenwerking met het Nederlandsche Roode Kruis opgedragen. De IGDL diende ook kennis te nemen van de plannen van de Generale Staf voor omstandigheden van beschermde neutraliteit of oorlog, en de voorbereidingen voor uitvoering daarvan in zijn gehele dienstvak te organiseren. Een deel van de bevoegdheden inzake het personeel van het dienstvak, voorheen voorbehouden aan de minister, werden thans naar de IGDL gedelegeerd. Bij ziekte of afwezigheid zou de IGDL worden vervangen door de hem toegevoegde dirigerend officier van gezondheid. En bij mobilisatie zou de IGDL optreden als chef van de Geneeskundige Dienst bij het Algemeen Hoofdkwartier.

rapporten zullen kopieën bewaard worden, zo schreef de circulaire uit 1848 voor. In overwegende mate is daaraan geen uitvoering gegeven ...

91 RM 1889 p. 137. Bij KB van 14 maart 1901 nr. 60 (RM 1901 p. 125) werd het bureau van de IGDL verder uitgebreid.

92 RM 1889 p. 171. Bij KB van 13 mei 1912 nr. 70 (RM 1912 p. 855) werd de formatie van het Magazijn opnieuw vastgesteld.

93 RM 1893 p. 160.

94 RM 1895 p. 80. Bij KB van 6 november 1909 nr. 33 (RM 1909 p. 1270) werd dit Hospitaalreglement weer vervangen.

95 ARA-2 Kabinet der Koningin inv.nr. 3344.

96 RM 1905 p. 484.

97 RM 1906 p. 248, 1908 p. 88, 537 en 791, 1909 p. 438. Het rapport van de commissie is vooralsnog niet aangetroffen.

98 RM 1910 p. 1026.

2 DE ARCHIEFVORMERS 1914-1940: DE MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST VAN DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE DAARUIT VERZELFSTANDIGDE MILITAIR VETERINAIRE DIENST EN MILITAIRE PHARMACEUTISCHE DIENST

⁹⁹ Nieuwe technieken, een vergroot leger ten gevolge van nieuwe legerwetten en een verandering van tactische opvattingen omtrent de inzet van het leger - mobiel optreden te velde in plaats van schuilen achter een waterlinie - hadden ook hun weerslag op de Militair Geneeskundige Dienst (MGD).

2.1 MOBILISATIE 1 AUGUSTUS 1914-1918/1919

¹⁰⁰ Bij de mobilisatie vertoonde de geneeskundige dienst van het Nederlandse leger de organisatie waarvan de hoofdstructuur reeds uit 1880 dateerde. Aan het hoofd van het dienstvak stond de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Landmacht (IGDL), die rechtstreeks ressorteerde onder de minister van Oorlog. Hij had de algemene leiding van de geneeskundige ¹⁰¹, pharmaceutische en veterinaire dienst bij de landmacht. Het dienstvak omvatte officieren van gezondheid (OvG), militaire apothekers, paardenartsen en vier compagnieën hospitaalsoldaten, alsmede het verdere hospitaalpersoneel. De militair geneeskundige dienst (MGD) kende landelijk drie districten. Elk district stond onder leiding van een Dirigerend OvG die tevens chef was van het militair hospitaal in zijn standplaats ¹⁰². De bij de troepen ingedeelde OvG's en paardenartsen maakten deel uit van het legeronderdeel waarbij zij waren ingedeeld en stonden onder de bevelen van de onderdeelcommandant. Slechts voor zuiver technische zaken hadden zij zich te wenden tot de IGDL ¹⁰³.

In het rapport "Waarnemingen bij de gemobiliseerde landmacht" van de Legercommissie ¹⁰⁴ wordt verslag gedaan van de toestand van het leger gedurende de mobilisatie. Op 1 augustus 1914 waren er 115 beroeps- en 199 reserve-OvG's, en een formatief tekort van 161 ¹⁰⁵. Op 1 januari 1918 was het totaal aantal OvG's gestegen tot 412, volgens het rapport nog steeds een onvoldoende aantal. Wel verminderde het tekort van OvG's in latere oorlogsjaren ¹⁰⁶. Ook was er een voortdurend tekort aan hospitaalsoldaten en ziekendragers. Uit het rapport blijkt dat een groot deel van de hospitaalsoldaten, die in 1914 bij dit onderdeel werd ingedeeld niet op hun taak was berekend ¹⁰⁷. In 1916 schijnt de toestand in zoverre verbeterd te zijn dat de mate van geoefendheid van de hospitaalsoldaten in zijn totaliteit was toegenomen door het terugplaatsen van ongeschikte manschappen.

99 Dit hoofdstuk werd geredigeerd door het ministerie van Defensie, Centraal Archief Depot, in 1993. Voor inleiding in deze materie zie Van Geelen, Hospitaalsoldaten; J.W.M. Schulten en W. Klinkert, De militair geneeskundige dienst in onze eeuw, 's-Gravenhage 1989; N.A.A. van de Roemer, "De Militaire Geneeskundige Dienst" in: Ons Leger 26 (1940) p. 244-248.

100 De demobilisatie voltrok zich tussen november 1918 en mei 1919. Zie I.L. Uijterschout, Beknopt overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen van 1568 tot heden, Kampen z.j. p. 450.

101 Zie W.P. Wolffensperger, "De militaire geneeskundige dienst en de militaire geneeskundige dienst te velde" in: J. Kooiman, De Nederlandsche strijdmacht en hare mobilisatie in 1914, Arnhem 1915.

102 Ministerie van Defensie, Centraal Archief Depot (MvD/CAD), Archief van het Algemeen Hoofdkwartier Generale Staf (AHKGS), Legercommissie, inv. nr. 89, Verslag van de voordracht gehouden voor de leden van de Legercommissie met als onderwerp "De organisatie van het Nederlandse leger", 1911, pag. 35.

103 MvD/CAD, Archief van IIIe Divisie, doos GG 4, Sectie I, nr. 5705 G, Circulaire betreffende de verhouding van bij troepen ingedeelde officieren en paardenartsen tot hun militaire chefs, 1917.

104 De Legercommissie was ingesteld bij KB van 12 december 1910 nr. 56. Het rapport "Waarnemingen" in: MvD/CAD archief AHKGS/Legercommissie, inv. nr. 35.

105 Volgens het mobilisatie-rapport van de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Landmacht van 1 augustus 1914 - 1 januari 1916. MvD/CAD archief AHKGS/Secretariaat, inv. nr. 664. Hierin mobilisatie-rapporten van de IGDL 1 januari 1914 - 1920.

106 Aardig detail is dat, ondanks het voortdurend tekort aan OvG's, op Rottumeroog een OvG werd gestationeerd ter verzorging van het ruim 100 man sterke detachement aldaar. Zie ook: MvD/CAD, AHKGS/ongenventariseerd, dossier Rottumeroog, 1915.

107 Zie rapport "Waarnemingen" in MvD/CAD archief AHKGS/Legercommissie, inv. nr. 35, p. 58.

Bij ministerieel besluit (MB) van 10 juli 1916 werd de Commissie tot onderzoek naar de werking van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht ingesteld ¹⁰⁸. Aanleiding tot de instelling van deze commissie was een gebrek aan vertrouwen in de werking van de geneeskundige dienst. De commissie moest onderzoeken of de zieke soldaat in tijd van vrede dan wel in oorlogsomstandigheden een doelmatige verzorging kreeg. Zonodig diende de commissie met voorstellen ter verbetering van de situatie te komen. Bij MB van 23 december 1919, nr. 143 werd de commissie onder dankzegging ontbonden ¹⁰⁹. Het belangrijkste resultaat van het werk van de commissie was uiteindelijk de verzelfstandiging, in 1921, van de Militair Pharmaceutische Dienst, waarover hieronder meer.

In de loop van 1917 onderging de opleiding tot hospitaalsoldaat en ziekendrager alvast een verandering. Na hun militaire opleiding gingen zij over naar de verbandplaatsafdelingen ¹¹⁰. Hier kregen zij een opleiding van ongeveer drie maanden. De beste cursisten ontvingen vervolgens nog een vervolgopleiding gedurende 6 maanden bij de grotere militaire ziekeninrichtingen. Na afloop van de mobilisatie werd de opleiding tot hospitaalsoldaat weer teruggebracht naar de militaire ziekeninrichtingen.

Met ingang van 31 maart 1917 ¹¹¹ werden de veldhospitalen opgeheven. Dit was een gevolg van het ter beschikking komen van relatief 'snel' vervoer, zoals de trein, auto en boot, en van een toename van goed geoutilleerde burgerziekenhuizen. Deze veldhospitalen, opgericht bij KB van 5 juni 1885 nr. 23, waren bestemd voor de verpleging van zieke en gewonde militairen ten tijde van oorlog en werden naast militaire hospitalen opgericht. Het materiaal van de veldhospitaalafdelingen werd na de opheffing tijdelijk aan de chefs verbandafdelingen van de betrokken divisies overgegeven.

Veel werk verrichtte de MGD tijdens de mobilisatie ook in verband met de vluchtelingen die uitweken van België naar Nederland. Meer dan een miljoen Belgen vluchtten na de val van Antwerpen in oktober 1914 naar het zuiden van Nederland. Zo verbleven in Bergen op Zoom, dat in 1914 zo'n 17.000 inwoners telde, ongeveer 110.000 vluchtelingen. De OvG's vaccineerden vluchtelingen en boden geneeskundige en verloskundige hulp. Ziekenverplegers en ziekendragers reinigden en ontsmetten de verblijfplaatsen van de evacués. De vluchtelingen zelf werden onder leiding van militairen van de geneeskundige dienst aan het werk gezet bij de reiniging van de stad ¹¹². Een tweede stroom vluchtelingen kwam eind 1918 op gang ten gevolge van de terugtrekking van de Duitse troepen.

Verder werd er een onderzoek naar de legering en verpleging bij enige onderdelen in Zeeland, Gelderland, Overijssel, Groningen, Noord-Brabant, Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht ingesteld. Voor het onderzoek naar de geneeskundige dienst werd een speciale subcommissie ingesteld ¹¹³.

108 MB van 10 juli 1916, Kabinet, Litt. U 96, in: Legerorders bevattende de wetten, besluiten, ministerieele beschikkingen, kennisgevingen en mededeelingen van belang voor de Nederlandsche Landmacht (voortaan: LO) 1916 B, nr. 180.

109 LO 1919 B, nr. 537. Het is onbekend waar het commissie-archief zich bevindt.

110 Voor meer informatie omtrent verbandplaatsafdelingen, zie Algemeen Rijksarchief, Tweede Afdeling, archieven van militair geneeskundige onderdelen van de Landmacht 1894-1940 (nummer toegang 2.13.62.09), Den Haag (MvD/CAD) 1993.

111 Ingevolge aanschrijving van de Opperbevelhebber Land- en Zeemacht (OLZ) van 19 februari 1917, bepaalde de Commandant van het Veldleger deze opheffing (zie ARA-II, archieven militair geneeskundige onderdelen 1894-1940 (nummer toegang 2.13.62.09) inv. nr. 17: Circulaire van commandant Ie Divisie betreffende de reorganisatie Geneeskundige treinen en oprichting verlichtingsafdelingen, 23 maart 1917, en brief van de IDGL aan de chef van de verbandplaatsafdeling Ie Divisie, 21 maart 1917).

112 MvD/CAD Archief van de IIIe Divisie, sectie IIIa, nr. 4, doos diversen: Verslag van de divisiearts der IIe divisie, OvG 2e klasse dr. D. Romeijn.

113 Zie MvD/CAD archief AHKGS/Legercommissie, inv.nrs. 101-106.

Bij de mobilisatie 1914-1918 waren er 18 beroeps militaire apothekers werkzaam, wat volstrekt onvoldoende was. De farmaceutische verzorging van de troepen verliep traag en deze werd verzorgd vanuit een vast punt, een militaire apotheek welke werd bevoorradt vanuit het Rijksmagazijn voor Geneesmiddelen.

2.2 INTERBELLUM: DE GENEESKUNDIGE DIENSTEN 1918-1939

2.2.1 DE MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST

Als gevolg van de afscheiding van achtereenvolgens de Militair Veterinaire Dienst en de Militair Pharmaceutische Dienst, waarover hieronder meer, bestond het dienstvak van de geneeskundige dienst der Landmacht met ingang van 15 augustus 1921 uit drie zelfstandige onderdelen. Tot de Militair Geneeskundige Dienst (in engere zin) behoorden de officieren van gezondheid, vier compagnieën hospitaalsoldaten en de militaire hospitalen¹¹⁴. De militaire ziekeninrichtingen werden ingedeeld in militaire hospitalen, ziekenkamers en ziekenzalen. De militaire hospitalen werden vervolgens onderscheiden in 1e, 2e en 3e klasse. Militaire ziekenkamers waren gevestigd in garnizoenen waar geen militair hospitaal voorhanden was en waar ook geen overeenkomst was gesloten met burger-ziekenhuizen voor de verpleging van zieke militairen. Ziekenzalen waren bestemd voor zieke militairen waarvan de toestand niet ernstig genoeg was om opgenomen te worden in een hospitaal¹¹⁵. In 1918 waren er militaire hospitalen 1e klasse gevestigd te Amsterdam, 's-Gravenhage en Utrecht, van de 2e klasse te Amersfoort, Arnhem, Assen, Breda, Bergen op Zoom en Venlo. Militaire hospitalen 3e klasse waren gevestigd in Harderwijk, Kampen en Naarden¹¹⁶. In de jaren twintig werden geleidelijk militaire ziekeninrichtingen opgeheven uit bezuinigingsoverwegingen¹¹⁷. Er dienden evenwel voldoende militaire ziekenhuisinrichtingen te resteren om te voorzien in de opleiding van hospitaalsoldaten en zieke dragers. Ook de spreiding van deze inrichtingen over het gehele land diende in het oog gehouden te worden. In garnizoensplaatsen kon slechts tot opheffing van militaire ziekeninrichtingen worden overgegaan wanneer men ervan verzekerd kon zijn dat burgerziekenhuizen voldoende verpleegruimte voorhanden hadden. Op 22 maart 1924 werd voorts het militair hospitaal Amsterdam opgeheven¹¹⁸, en op 1 oktober 1931 dat te Assen¹¹⁹. In 1939 waren er nog militaire hospitalen gevestigd te Arnhem, Breda, Amersfoort, 's-Gravenhage en Utrecht.

In 1927 stuurde de IGDL een brandbrief naar de minister van Oorlog¹²⁰. Hij schetste hierin de toenemende moeilijkheden in de uitoefening van de militair geneeskundige dienst als gevolg van "een niet te miskennen geest van depressie en ontevredenheid in het korps." Inkrimpingen, hogere eisen, lagere salariering en een ongunstige pensioenregeling leidde tot een leegloop van de MGD.

In 1928 werd er een proef genomen met de samenvoeging tot gecombineerde compagnie van de 1e en 2e compagnie hospitaalsoldaten. Blijkens rapport van de commandant van de 1e compagnie hospitaalsoldaten was dit geen gelukkige proef te noemen. De commandant over de beide onderdelen had een zware taak, de administratie door een persoon bleek ondoenlijk en het grote voordeel, dat "elke compagnie, als stamonderdeel, in de mobilisatie voorziet van de verbandplaats van zijn betrokken divisiegroep" ging verloren. Evenwel waren aan de samenvoeging ook

114 Samenstelling van de Landmacht op voet van vrede, deel II: Staven, Diensten en militaire inrichtingen. Breda 1923. Vastgesteld bij MB van 1 juni 1923 nr. 48.

115 Vredesorganisatiën II, Breda 1918.

116 De archieven van de militaire hospitalen te: Groningen 1914-1940, Haarlem 1893-1940, Harderwijk 1842-1940, 's-Hertogenbosch 1905-1940, Leiden 1911-1940, Kampen 1901-1925, Maastricht 1937-1940, Middelburg 1914-1938, Naarden 1915-1918, Numansdorp 1915-1918, Rotterdam 1916-1940, Steenwijk 1936-1940, Weert 1938-1940 en Willemstad 1914-1918 bevinden zich bij de Rijksarchieven in de provincies.

117 Zie inv.nr. 104.

118 MvD/CAD, Archief van het departement van Oorlog/Defensie 1914-1945, verbaal van 26 april 1924 nr. 32, afd. VIII. Wegens herbewerking van dit archief konden bij het schrijven van deze tekst geen inv.nrs. worden vermeld.

119 LO 1931, nr. 233 (Ministeriële kennisgeving van 22 september 1931, VIe afd., nr. 113).

120 Inv.nr. 108

voordelen verbonden. De proef werd voortgezet in 1929 waarbij de minister de IDGL opdroeg met name na te gaan of er een oplossing te vinden was voor de bezwaren van administratieve aard tegen samenvoeging van de vier compagnieën hospitaalsoldaten tot twee oefeneenheden ¹²¹.

Op 1 augustus 1929 werd de 4e compagnie hospitaalsoldaten (HS) om reden van bezuinigingen overgeplaatst van 's-Gravenhage naar Breda. Een jaar later, op 1 juli 1930, ging de School voor Reserve-Officieren der Geneeskundige Dienst van start ¹²². Bij de herziening van de vredesorganisatie van 1930 ¹²³ werd als bijzondere bepaling betreffende de samenstelling van een compagnie hospitaal-soldaten opgenomen dat de commandanten van de 1e en 3e compagnie tevens optraden als commandant van respectievelijk de 2e en 4e compagnie.

Op 1 januari 1936 werd een mobilisatiebureau ingesteld bij de compagnieën hospitaalsoldaten, om te komen tot een betere voorbereiding van een eventuele mobilisatie. Onderzoek naar deze voorbereiding bij de vorming van verbandplaatsafdelingen ten tijde van mobilisatie had uitgewezen dat personeel dat voor deze werkzaamheden verantwoordelijk was, overbelast was. Verder werd met ingang van 1 januari 1936 niet meer gesproken over hospitaalsoldaten maar over geneeskundige troepen.

2.2.2 VERZELFSTANDIGING VAN DE MILITAIR VETERINAIRE DIENST, 1919

De Militair Veterinaire Dienst (MVD) kwam tot stand op grond van het KB van 17 januari 1919 nr. 43. De instructie van de chef van dit dienstvak werd gegeven bij MB van 24 december 1919 nr. 9, terwijl de instructies van de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst werden aangepast aan deze nieuwe situatie ¹²⁴. De Chef MVD stond rechtstreeks onder de bevelen van de minister van Oorlog.

Een reorganisatie vond plaats in 1920. Met ingang van 1 september 1920 werden in de garnizoenen 's-Gravenhage, Amersfoort en Breda bij wijze van proef veterinaire hospitalen opgericht ¹²⁵. Zo bestond de Militaire Veterinaire Dienst sindsdien uit paardenartsen, de hoefsmidschool met als standplaats Amersfoort, en drie veterinaire hospitalen.

Reeds in 1924 werd de vraag opgeworpen of de functie van chef van het dienstvak kon worden opgeheven om tot vereenvoudiging van de organisatie van het leger te komen -- de dieper liggende reden was de noodzaak tot bezuinigingen. De Legercommissie kwam in haar verslag betreffende de veterinaire dienst bij het Nederlandse leger ¹²⁶ tot de conclusie dat de leiding van de paardenartsen in één hand behoorde te blijven. De voorgestelde instelling van divisie-paardenartsen werd door de commissie ongewenst geacht aangezien dit feitelijk neerkwam op vier adviseurs voor de minister van Oorlog. Wel concludeerde de commissie dat het aantal paardenartsen kon worden ingekrompen. 24 paardenartsen op 4500 paarden werd te veel bevonden. De commissie meende dat een aantal van 11 voldoende moest zijn.

2.2.3 VERZELFSTANDIGING VAN DE MILITAIRE PHARMACEUTISCHE DIENST, 1921

Bij ministeriële beschikking van 4 juli 1921 ¹²⁷ werd de Militaire Pharmaceutische Dienst, in afwachting van een definitieve wijziging van de samenstelling van het dienstvak van de geneeskundige dienst van de landmacht, voorlopig gesteld onder een eigen chef, luitenant-

121 MvD/CAD archief AHKGS/Secretariaat inv.nr. 1251.

122 Voor meer informatie zie ARA-II, archieven militair geneeskundige onderdelen 1894-1940 (nummer toegang 2.13.62.09).

123 Vastgesteld bij MB van 10 september 1930 nr. 31.

124 LO 1919, deel B, nr. 533.

125 MB van 12 augustus 1920, nr. 191, in: LO 1920, nr. 401.

126 MvD/CAD archief AHKGS/Legercommissie inv.nr. 129.

127 LO 1921, nr. 324.

kolonel (lkol) J. van Riel. Deze kwam rechtstreeks te staan onder het bevel van de minister van Oorlog. In de beschikking van 15 augustus 1921¹²⁸ vindt men de voorlopige instructie van de waarnemend chef van de MPD.

De MPD werd hiermee een zelfstandig onderdeel binnen het dienstvak van de geneeskundige dienst. Naast het Rijksmagazijn van Geneesmiddelen bestond dit dienstvak uit de militaire apotheken en het personeel der militaire apothekers en apothekersbedienden. Deze afsplitsing was waarschijnlijk een gevolg van het rapport van de al genoemde "Commissie tot onderzoek naar de organisatie en de werking van den militairen pharmaceutischen dienst"¹²⁹. Deze commissie werd ingesteld naar aanleiding van één van de conclusies welke in het rapport van de "Commissie tot onderzoek naar den werking van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht" werd getrokken, nl. dat het "terrein van onderzoek" van de pharmaceutische dienst "ruim" was.

De "Commissie tot onderzoek naar de organisatie en de werking van den militairen pharmaceutischen dienst" kon blijkens haar eindrapport¹³⁰ niet tot een eensluidende eindconclusie komen¹³¹. De ene helft van de commissie achtte het noodzakelijk het hoofd van de MPD onder bevel van de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst te plaatsen, terwijl de andere helft er de voorkeur aan gaf deze dienst om te zetten tot een zelfstandig onderdeel. Klaarblijkelijk heeft het laatste deel van de commissie meer gewicht in de schaal gelegd. De commissie werd op 30 augustus 1921 ontbonden¹³².

Reeds na pensionering van Van Riel, op 1 september 1921, werd wegens bezuinigingsredenen tot zijn waarnemend opvolger benoemd lkol W.F. van Privé, met behoud van zijn functie als directeur van het Rijks Magazijn van Geneesmiddelen. Deze samenvoeging en de hiermee samenhangende verplaatsing van standplaats van 's-Gravenhage naar Amsterdam had verstrekkende gevolgen. De chef MPD verloor het directe contact met de Haagse bestuurders, de zwaarte van de functie liet geen tijd toe om te lobbyen. Vele bezuinigingen troffen dan ook de MPD¹³³. Het aantal officieren liep terug van 35 naar zeven. In de tijd tussen januari 1938 en januari 1939 liep het aantal officieren echter weer op tot tien. In 1938 werd ook een moderne, mechanische administratie ingevoerd.

2.2.4 RIJKS MAGAZIJN VAN GENEESMIDDELEN, 1914-1938

¹³⁴ Het Rijksmagazijn van Geneesmiddelen was sinds 1889 gevestigd te Amsterdam. De directeur van het Rijksmagazijn stond vanaf 4 juni 1921 -- zij het slechts zeer tijdelijk -- hiërarchiek onder de chef van de MPD. Reeds vanaf 1 september van dat jaar werd de functie van chef RMG en chef MPD in één functie verenigd. Met ingang van 1 september 1929¹³⁵ trad een nieuwe vredesinstructie in werking en werd Legerorder 1921 nr. 396, waarbij de tijdelijke vereniging van functies was ontstaan, ingetrokken.

128 LO 1921, nr. 396.

129 Ingesteld bij MB van 30 augustus 1918, in: LO 1918, nr. 280.

130 MvD/CAD archief AHKGS/Legercommissie inv.nr. 106.

131 Vergelijk: J.H. Stadelmann von Escholzmatt, "De geschiedenis van de Militair Pharmaceutische Dienst" in: Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift 10 (1964) blz. 289: "De (...) 'Commissie tot onderzoek tot onderzoek naar de werking van de Militair Pharmaceutische Dienst gedurende de mobilisatiejaren 1914-1918' (...) is tot de slotsom gekomen, dat de instelling van een zelfstandig dienstvak noodzakelijk was".

132 MB van 21 juli 1921, nr. 158, in: LO 1921, nr. 357.

133 J.H. Ligterink en F.H.L. van Os, "Uit de geschiedenis van de Militair Pharmaceutische Dienst", in: Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift, (april 1982), 42.

134 Voor een artikel betreffende het RMvG in mobilisatietijd, zie W.J. Arriëns, "Rijks magazijn van Geneesmiddelen" in: J. Kooiman, De Nederlandsche strijdmacht en hare mobilisatie in 1914, Arnhem 1915. Voor een uitgebreid overzicht van de organisatie en werking van de Militair Pharmaceutische Dienst, inclusief organigrammen, zie: MvD/CAD, Verzameling dagboeken, gevechtsrapporten en verslagen mei 1940, Aanvullingen, inv.nr. 61.

135 MB van 4 juli 1929 nr. 28 in: LO 1929, nr. 164.

Tot de taken van het RMG in vreedstijd behoorden de aanschaf, oplegging en afgifte van geneeskundig, pharmaceutisch en veterinair materiaal ten behoeve van diverse departementen. In vreedstijd waren er militaire apotheken gevestigd te Amersfoort, Ede, Arnhem, Utrecht, Den Haag en Breda. Bij vòòrmobilisatie werden deze ook opgericht te Amsterdam, Harderwijk, Den Bosch en Bergen op Zoom.

2.2.5 BATALJON/DEPOT GENEESKUNDIGE TROEPEN, 1938 - 1939

Op 1 juni 1938 werden de compagnieën geneeskundige troepen opgeheven en tegelijkertijd het bataljon geneeskundige troepen opgericht ¹³⁶. Na ruim één jaar en slechts enkele dagen voor de mobilisatie, namelijk op 24 augustus 1939, werd het bataljon omgevormd tot het depot geneeskundige troepen. Tevens werd het depot verplaatst van Gorinchem naar Amsterdam ¹³⁷.

2.3 ALGEMENE MOBILISATIE 28 AUGUSTUS 1939 - 15 JULI 1940

¹³⁸

2.3.1 GENEESKUNDIGE DIENST

Nadat op 24 augustus 1939 het oproepingstelegram voormobilisatie was verzonden, werd op 28 augustus het Nederlandse leger gemobiliseerd.

Op het bureau van de IGDL waren 55 personeelsleden tewerkgesteld. Op de dag van de mobilisatie werden prof. dr. P.R. Michaël als consulterend chirurg en prof. dr. E.A.D.E. Carp als consulterend psychiater-neuroloog aan het bureau toegevoegd. Tevens werden dr. H.K.R.J. Offerhaus en W.J. Lucardie, leden van het hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis als hoofdcommissarissen aan de IGDL toegevoegd.

Door een enorme taakverzwaring van de militaire hospitalen moesten de militaire hospitalen meteen burgerspecialisten en hulppersoneel aantrekken. Alle opgekomen dienstplichtigen moesten namelijk worden gekeurd en twijfelgevallen werden doorgestuurd naar de militaire hospitalen. Dit leidde op de eerste mobilisatiedagen tot een stroom van 1000 militairen die moesten worden opgevangen in het militair hospitaal te Utrecht.

De geneeskundige dienst tijdens de mobilisatie werd geregeld naar het voorschrift betreffende de geneeskundige dienst bij de Koninklijke Landmacht op voet van oorlog ¹³⁹. Zo werd per Legerkorps een verbandplaatsafdeling opgericht.

2.3.2 MILITAIR PHARMACEUTISCHE DIENST

2.3.2.1 DE MILITAIR PHARMACEUTISCHE DIENST BIJ EN IN DE MOBILISATIE

De taak van de MPD in tijd van oorlog was niet in een voorschrift geregeld ¹⁴⁰.

¹³⁶ Zie ook ARA-II, archieven militair geneeskundige onderdelen 1894-1940 (nummer toegang 2.13.62.09).

¹³⁷ Zie ook ARA-II, archieven militair geneeskundige onderdelen 1894-1940 (nummer toegang 2.13.62.09).

¹³⁸ Voor uitgebreide verslagen van de ervaringen tijdens de voorbereiding, mobilisatie en oorlogstijd van de IGDL, militaire hospitalen, het Bataljon Geneeskundige troepen, de School voor Reserve Officieren Geneeskundige Dienst, oorlogshandelingen en oorlogsgewonden zie: MvD/CAD archief departement van Oorlog/Defensie 1914-1945, Afwikkelingsbureau geheim nr. H 21. Voor de Militair Pharmaceutische Dienst zie MvD/CAD Verzameling dagboeken, gevechtsrapporten en verslagen mei 1940, inv. nr. 61 en het hierna volgende archief van de MPD 1938-1940. Vgl. ook C.M. Schulten, "De militaire Geneeskundige Dienst tijdens de meidagen 1940" in: M. Brink en C. Cramer, Ergens in Nederland, herdenking mobilisatie 1939-1989.

¹³⁹ Oorlogsvoorschrift Geneeskundige Dienst Deel I, Breda 1938.

¹⁴⁰ Wel is er een "Voorstel tot regeling, leiding, samenstelling en werking van de MPD ten tijde van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden" op papier gesteld. Dit voorstel bevindt zich in

Bij het afkondigen van de mobilisatie was de MPD volstrekt ondoelmatig georganiseerd en deze functioneerde dan ook gebrekkig. Een gebrek aan behoorlijk opgeleid dienstplichtig personeel, en ver doorgevoerde bezuinigingen waren hier mede debet aan. Bij het afkondigen van de mobilisatie was er bovendien geen 'schakel' in 's-Gravenhage aanwezig tussen de OLZ en de chef MPD.

Een nieuwe oorlogsorganisatie werd september 1939 doorgevoerd ¹⁴¹. Bij mobilisatie werden achtereenvolgens militaire apotheken ter voorziening van depot- en vestingtroepen opgericht in: Bergen, Alkmaar, Hoorn, Haarlem, Leiden, Delft, Gouda, Rotterdam, Dordrecht, Middelburg. De chefs militaire apotheken stonden aanvankelijk onder rechtstreeks bevel van de chef MPD. Aangezien dit leidde tot een stroom vragen van ondergeschikt belang werd de centrale bevelvoering gewijzigd. Met ingang van 10 januari 1940 werden de militaire apotheken groepsgewijs georganiseerd met aan het hoofd een hoofdapotheek ¹⁴².

Tijdens de algemene mobilisatie werd een gedeelte van de magazijnvoorraden van het RMG overgebracht naar nieuw opgerichte magazijnen in Alkmaar en Delft. Achterliggende gedachte hierbij was de decentralisatie van de distributie van geneesmiddelen. Gebrek aan ingewerkt personeel hield de invoering hiervan op.

2.3.2.2 VELD-APOTHEKEN

¹⁴³ In een circulaire, aanwezig in het archief van de MPD ¹⁴⁴, gedateerd 29 februari 1940 van de chef van de militair pharmaceutische dienst staat dat "ieder der veldapotheken administratief zal optreden als zelfstandige eenheid".

Tot de taken van de veldapotheken behoorden:

- genees- en verbandmiddelenvoorziening van MGD en Militair Veterinaire Dienst
- voorziening van gasontsmettingsmiddelen
- controle op de deugdelijkheid van aanwezig geneeskundig en veterinair materieel en gasontsmettingsmiddelen
- spoedeisend analytisch onderzoek voor intendance, geneeskundige dienst en genie.

De veldapotheken waren opgedeeld in 9 secties. De secties 1 tot en met 6 stonden onder bevel van de Opperbevelhebber der Land- en Zeestrijdkrachten. Sectie 7 en 8 stonden onder rechtstreeks bevel van de chef MPD ¹⁴⁵.

2.3.2.3 RESEARCHLABORATORIUM MPD

Het researchlaboratorium ressorteerde onder de chef MPD. Er waren vestigingen te Delft, Leiden en Amsterdam. Tot de taken van het bovengenoemd researchlaboratorium behoorden:

- onderzoeken van mogelijkheden tot bereiding van niet in voldoende mate te verkrijgen geneesmiddelen
- verbeteren van de onderzoeksmethoden militaire apotheker
- onderzoeken en toetsen van geneesmiddelen tegen blaartrekkende gassen.

MvD/CAD archief AHKGS/Directie Etappen- en Verkeersdienst (DEV), inv.nr. 229.

¹⁴¹ De sectie Geneeskundige Dienst van het Hoofdkwartier Veldleger werd uitgebreid met een legerapotheker met de rang van majoor, 1 luitenant apotheker, 1 onderofficier van de pharmaceutische dienst en een chauffeur. MvD/CAD archief AHKGS/DEV, inv.nr. 229.

¹⁴² Voor een schema van de indeling van militaire apotheken onder hoofdapotheken, zie bijlage A bij deze inleiding. Zie voor de voorlopige instructie van de chef van een hoofdapotheek uit 1940: MvD/CAD archief AHKGS/DEV, inv.nr. 229.

¹⁴³ Zie ook MvD/CAD archief AHKGS/Secretariaat, inv. nr. 1268, en AHKGS/DEV, inv.nr. 229.

¹⁴⁴ Inv.nr. 124

¹⁴⁵ Zie bijlage B voor de indeling van de veldapotheken.

2.3.3 MILITAIR VETERINAIRE DIENST

In Boskoop werd direct na de mobilisatie een veterinaire hospitaal opgericht. Dit bestond uit een staf, een afdeling voor inwendige ziekten, een afdeling voor heelkundige ziekten en kreupelheden, de afdeling voor besmettelijke ziekten en ter voorbereiding voor het vertrek ¹⁴⁶.

Ten tijde van de mobilisatie was er bij de militaire veterinaire dienst een tekort aan paardenartsen. In september 1939 meldt de chef een tekort van 15 paardenartsen bij zijn dienstvak. Ook in de burgermaatschappij was in meerdere streken een groot gebrek aan paardenartsen. Besmettelijke veeziekten als mond- en klauwzeer verhoogde de werkdruk van de burger-paardenartsen. Aangezien een gezonde veestapel niet alleen van groot economisch belang was, maar met het oog op de vleesvoorziening ook ten tijde van oorlog belangrijk was, werd door het ministerie van economische zaken op een regeling aangedrongen. Door middel van het verstrekken van zogenaamd zaken- of werkverlof van reserve-paardenartsen werd deze zaak opgelost ¹⁴⁷.

2.4 10-14 MEI 1940

Voor de wederwaardigheden van de diverse onderdelen wordt verwezen naar de verslagen, rapporten en oorlogsdagboeken welke in verscheidene archieven te vinden zijn ¹⁴⁸.

2.5 NA 15 MEI 1940

Met ingang van 16 september 1941 kwam de Militair Geneeskundige Dienst te ressorteren onder de afdeling Volksgezondheid van het departement van Sociale Zaken ¹⁴⁹. Men ging verder onder de naam Geneeskundige Dienst en ook bij de onderscheidene hospitalen etc. diende men het woord 'militair' uit de benamingen te schrappen ¹⁵⁰. Tijdens de Tweede Wereldoorlog bleef het Rijksmagazijn van Geneesmiddelen niet-militaire taken uitvoeren onder de vleugels van het ministerie van Sociale Zaken. Zo verstreekte het onder andere medicijnen aan het kamp Westerbork ¹⁵¹.

2.6 LUCHTVAARTAFDELING (LVA)

Tot de Tweede Wereldoorlog was militaire luchtvaart een zaak van de Landmacht. In het verlengde daarvan werd de geneeskundige verzorging van de luchtvaartafdeling ook verzorgd door de MGD van de Landmacht ¹⁵².

¹⁴⁶ MvD/CAD archief AHKGS/Secretariaat, inv.nr. 1270.

¹⁴⁷ MvD/CAD archief AHKGS/Kabinet, inv.nr. 168.

¹⁴⁸ Zie MvD/CAD: Verzameling dagboeken, gevechtsrapporten en verslagen mei 1940; archief departement van Oorlog/Defensie 1914-1945, Afwikkelingsbureau en Commissariaat voor de belangen van de voormalige Nederlandsche weermacht.

¹⁴⁹ Beschikking van de waarnemend Secretaris-Generaal van het departement van Sociale Zaken van 17 september 1941, nr 1677, Nederlandsche Staatscourant van 17 september 1941, nr. 181. Zie ook: MvD/CAD archief departement van Oorlog/Defensie 1940-1945, Commissariaat voor de belangen van de voormalige Nederlandsche Weermacht, verbaal van 4 mei 1945 nr. 11.

¹⁵⁰ MvD/CAD archief departement van Oorlog/Defensie 1914-1945, Afwikkelingsbureau en Commissariaat van de belangen van de voormalige Nederlandsche Weermacht.

¹⁵¹ N.J. Stekelenburg, "Het Rijksmagazijn van Geneesmiddelen" in: Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift 10 (1964) p. 335.

¹⁵² Zie ook inv.nr. 102.

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

BLOK 1828-1913(1918)

Het materiaal werd opgesteld in het Hulpdepot Schaarsbergen van de Rijksarchiefdienst, waar het deels werd geïntegreerd in een groot conglomeraat van Landmacht-archieven, en deels als afzonderlijk bestand werd gehandhaafd. Beide werden te Schaarsbergen van een summiere toegang voorzien. In ongewijzigde toestand werd het materiaal in 1980 overgeplaatst naar het Algemeen Rijksarchief in Den Haag.

BLOK 1914-1940

¹⁵³ De archieven van de secties veldapotheken zijn grotendeels verloren gegaan ¹⁵⁴.

Het archief van het de Militair Pharmaceutische Dienst, 1938-1940 werd gevormd volgens het dossiersstelsel. De ordening en rangschikking die werd aangetroffen werd gehandhaafd.

SUPPLEMENT SMG/LAS 1814-1950

Al in 1991 was een restant-archief I(G)GDL(Z) c.a. gesignaleerd bij de Sectie Militaire Geschiedenis van de Landmachtstaf (SMG/LaS), waar het in bruikleen was gedeponereerd door de "Bibliotheek van de Sectie Geneeskundige Aangelegenheden".

De voorgaande overbrengingshistorie maakt het weinig verbazingwekkend, dat in het archiefmateriaal weinig van een oude structuur meer viel terug te vinden. De eigentijdse opschriften op de indices suggereren dat het archief gevormd zou zijn volgens een verbaalstelsel, maar die suggestie kan vals zijn. In een aantal van de agenda's zijn vermeldingen aanwezig van bescheiden die zijn vernietigd, dan wel na 1913 (c.q. na 1945) overgedragen hetzij aan de Chef van de Veterinaire Dienst hetzij aan de Hygiënist van de Landmacht.

Het archiefmateriaal over 1828-1913(1918) is door resp. de directeur van de Krijgsgeschiedkundige Afdeling van de Generale Staf en het hoofd van het Archief van de Koninklijke Landmacht overgedragen aan de Algemene Rijksarchivaris bij processen-verbaal van 5 maart en 19 november 1956 ¹⁵⁵. Genoemde directeur deponereerde 59 "indices", het hoofd van het Archief KL 55 m'. Enigerlei toegang werd niet meegeleverd.

In 1992 werd het supplement-archief SMG/LaS 1814-1950 formeel door SMG/LaS overgenomen, waarna het voor blijvende bewaring in aanmerking komende materiaal in 1993 werd overgedragen aan het Algemeen Rijksarchief, met een omvang van 1,9 m'. In deze inventaris belooft dit gedeelte de nummers 162-241.

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Het archief is krachtens bepalingen van de Archiefwet overgebracht.

¹⁵³ Dit hoofdstuk werd geredigeerd door het ministerie van Defensie, Centraal Archieven Depot, in 1993.

¹⁵⁴ MvD/CAD Verzameling dagboeken, gevechtsrapporten en verslagen mei 1940, Aanvullingen, nr. 61: Verslag van de organisatie en werking van de MPD, p. 46.

¹⁵⁵ Algemeen Rijksarchief, Tweede Afdeling, archief van de Rijksarchiefdienst, Centrale Directie, inv.nr. 92 nr. B 104.

Inhoud en structuur van het archief

INHOUD

BLOK 1828-1913(1918)

Het na de vernietiging overblijvende archiefmateriaal bestond goeddeels uit registers en banden. Voorzover (afgezien van de vernietigde afkeuringsstukken 1900-1913) correspondentie was overgedragen, behelst dit uitsluitend circulaires en stukken betreffende het toezicht op de geneeskundige dienst in de (civiele) penitentiaire inrichtingen.

Bij de plaatsingslijst van SMG/LaS werd een specificatie van huidig inv.nr. 230 meegeleverd, die na enige herziening thans bij het desbetreffende inv.nr. is opgenomen. In de bijlagen is een concordantie opgenomen van de nummers van de oorspronkelijke SMG/LaS-plaatsingslijst naar de huidige inventarisnummers.

In de stamboeken die door SMG/LaS werden overgedragen (inv.nrs. 234-239), bevonden zich recent vervaardigde alfabetische naamindices.

SELECTIE EN Vernietiging

Bij de bewerking van het gedeelte 1828-1913 (1918) bleek het separate bestand "IGDL" uitsluitend te bevatten de (zo goed als) volledige reeks keuringsrapporten betreffende tijdelijke of permanente ongeschiktheid voor de militaire dienst van Landmachtpersoneel, inclusief de daarover gevoerde correspondentie en alle opzend- en doorgeleidingsstukken, uit het tijdvak 1900 t/m 1913. Aangezien deze rapporten niet voor blijvende bewaring in aanmerking behoefden te komen zijn zij bij proces-verbaal van 22 januari 1991, op grond van machtiging van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur nr. CD/A 91.16 van 3 januari 1991, vernietigd.

Uit een brief aanwezig bij de administratie van het Centraal Archiefdepot blijkt dat de archieven van het Rijks Magazijn van Geneesmiddelen van 1895 tot en met 1944 op 17 september 1957 vernietigd zijn. Blijkens brief d.d. 24 juli 1957 van de Inspecteur van de Militair Geneeskundige Dienst aan het hoofd van het archief van de Koninklijke Landmacht zijn de archieven van de Veterinaire Dienst tot en met 1944 eveneens vernietigd¹⁵⁶.

Uit een proces-verbaal van 1 september 1993 blijkt tevens dat - op grond van de lijst van te vernietigen archiefbescheiden van het ministerie van Defensie, 1987, VS 2-1112 (4e druk), KL) 0,12 strekkende meter aan geheim en vertrouwelijke stukken uit het archiefblok 1914-1940 zijn vernietigd.

VERANTWOORDING VAN DE BEWERKING

BLOK 1828-1913(1918)

Wegens de onhanteerbaarheid van het conglomeraat Landmacht-archieven en de bijbehorende toegang is sinds 1980 successievelijk gewerkt aan de ontmanteling daarvan. Ook de onderhavige inventaris is het resultaat van dat proces.

Dit materiaal werd in 1991 beschreven in een inventaris met nummer toegang 2.13.62.06, die de nummers 1-97 beliep. Het archief had in zie vassing een omvang van 8,5 m'. In 1992 werden enkele van het archief losgeraakte fragmenten opgespoord, die in de nu voorliggende inventaris eveneens zijn verwerkt (nrs. 157-161, 0,4 m').

156 Brief aanwezig in onderdeelmap 6, MvD/CAD Bureau Beheer.

HERBEWERKING 1993

Deze inventaris is een revisie van de al genoemde toegang 2.13.62.06 uit 1991, die betrekking had op het archiefmateriaal 1828-1913. Bij de overdracht van 1993 verzorgde het ministerie van Defensie een inventaris met toelichtingen over het tijdvak 1914-1940. Bij de overdracht van het supplement SMG/LaS werd een plaatsingslijst ter beschikking gesteld. Beide overdrachtstoegangen zijn met de oorspronkelijke inventaris 2.13.62.01 (1991) verenigd, waarbij door de aanzienlijke aanwas de indelingsstructuren geheel zijn herzien. Ook de beschrijvingen zijn waar nodig aangepast. De toelichtingen van het ministerie van Defensie zijn ongewijzigd overgenomen (§§ 2 en 3.2 van deze inleiding).

Door de herordening van het uit drie componenten samengestelde archief is de nummering van de beschrijvingen in de inventaris niet meer lineair.

Behalve archiefmateriaal van de I(G)GDL(Z) zijn archieffragmenten van tal van onderhebbende organen en personen aan het licht gekomen, die als zodanig in de inventaris herkenbaar zijn gemaakt.

De alfabetische naamindices zijn als een afzonderlijke toegang beschikbaar gemaakt. Bijgemaakt is de naamindex op stamboek inv.nr. 82. Ook deze index is ondergebracht in nummer toegang [2.13.62.11](#), die digitaal beschikbaar is.

Verwant materiaal**BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN**

Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDDELEN

1. ARCHIEF VAN DE INSPECTEUR(-GENERAAL) VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST DER LAND- (EN ZEE-)MACHT 1814-1940(1950)

1.1 STUKKEN VAN ALGEMENE AARD

- 31** Ingekomen en minuten van uitgaande stukken.
1880, 1881 1 omslag
Verwijderd uit inv.nrs. 32, 33.
- 32-37** Losbladige agenda's van ingekomen en uitgaande stukken.
1880-1886 7 pakken
Vermoedelijk ingekomen/uitgaande stukken "algemeen".
32	1880
33	1881
34	1882
35	1883-1884
36	1885
37	1886
- 38-57** Agenda's van ingekomen en uitgaande stukken.
1894-1913
Vermoedelijk ingekomen en uitgaande stukken "algemeen", ten vervolge op inv. nr. 37.
Over de jaren 1900-1910 met voorin bijgeplakte lijsten van vernietigde stukken en over de jaren 1901-1910 met dito notities betreffende overdrachten van stukken aan de Hygienist der Landmacht.
38	1894 aug 03 - 31 dec 1895, 1 deel
39	1896 jan 01 - 06 mrt 1897, 2 delen
40	1897 mrt 06 - 31 dec, 1 deel
41	1898, 1 deel
42	1899, 1 deel
43	1900, 1 deel
44	1901, 1 deel
45	1902, 1 deel
46	1903 jan 01 - 09 jul, 1 deel
47	1903 jul 09 - 31 dec, 1 deel
48	1904, 1 deel
49	1905, 1 deel
50	1906, 1 deel
51	1907, 1 deel
52	1908, 1 deel
53	1909, 1 deel
54	1910, 1 deel
55	1911, 1 deel
56	1912, 1 deel
57	1913, 1 deel
- 58-80** Indices op de agenda's van ingekomen en uitgegane stukken.
1846-1913
De eigentijdse titel meldt, dat de indexen betrekking hebben op de "verbalen".
Vanaf 1896 met voorin bijgeplakte lijsten aan aan de Chef der Veterinaire Dienst overgedragen stukken. Het is niet duidelijk, of deze overdrachten eigentijds dan wel later hebben plaatsgevonden.

58	1846-1847, 2 delen	
59	1848, 1 deel	
60	1850, 1 deel	
61	1851-1852, 2 delen	
62	1853-1854, 2 delen	
63	1855-1857, 3 delen	
64	1858-1860, 3 delen	
65	1861-1863, 3 delen	
66	1864-1866, 3 delen	
67	1867-1869, 3 delen	
68	1870-1872, 3 delen	
69	1873-1874, 2 delen	
70	1889-1890, 2 delen	
71	1891-1892, 2 delen	
72	1893-1895, 3 delen	
73	1896-1898, 3 delen	
74	1899-1901, 3 delen	
75	1902-1903, 2 delen	
76	1904-1905, 2 delen	
77	1906-1907, 2 delen	
78	1908-1909, 2 delen	
79	1910-1911, 2 delen	
80	1912-1913, 2 delen	
81	Index op de agenda's IGD.L. 1890 jan 01 - 12 jul Verwijderd uit inv.nr. 94. De verhouding met inv.nr. 70, jaar 1890, is niet gebleken.	1 deel
216	Verslagen van besprekingen van de staf IGD.KL. 1946-1948	1 omslag
217	Verslagen van besprekingen van de IGD.KL met de hoofden van geneeskundige dienst. 1946-1948	1 omslag
221	Verslagen van wekelijkse vergaderingen van het Hoofdkwartier van de Nederlandse Militair Geneeskundige Dienst in Indonesië. 1949-1950	1 omslag
1.2 STUKKEN BETREFFENDE BIJZONDERE ONDERWERPEN		
1.2.1 ORGANISATIE EN FORMATIE		
167	KB van 9 juni 1889 nr. 31 betreffende de organisatie van het Rijks magazijn van Geneesmiddelen. Afschrift met geleidestukken, ingekomen bij de IGD.L. 1889	1 omslag
178	Stukken betreffende de voorbereidingen tot herziening van de formatie Geneeskundige Dienst van de Landmacht op voet van vrede en oorlog. 1904	1 omslag
102	Brief van de commandant der luchtvaartafdeling aan de chef van de generale staf inzake de organieke positie van het Vliegmedisch Instituut. Afschrift. 1923	1 stuk

- 104** Briefwisseling met het departement van oorlog inzake de opheffing van militaire hospitalen.
1923 2 stukken
- 108** Stukken betreffende de samenstelling van de geneeskundige dienst der landmacht.
1927-1928 1 omslag

1.2.2 PERSONEELSZAKEN EN VORMING

- 237-239** Stamboek van de Officieren van Gezondheid, aangelegd 1817 tweede halfjaar.
1817-1876 3 delen
Op de Stamboeken Kwekelingen en Officieren van Gezondheid (inventarisnummers 82, 234-239) is een [digitale index](#) beschikbaar (oud nr. 2.13.62.11).
- 237** fol. 1-252 looptijd 1774-1868
238 fol. 253-498 looptijd 1822-1875
239 fol. 499-651 looptijd 1836-1876
- 240** Naamklapper op nrs. 237-239.
[c. 1875] 1 deel
- 241** Staat van de formatie en tractementen van het geneeskundig personeel bij de Landmacht, 1831; stamlijst van Officieren van Gezondheid en Apothekers, aangelegd 1824; stamlijsten van Eerste Officieren van Gezondheid en Officieren van Gezondheid 1e klasse, Officieren van Gezondheid 2e klasse, 3e klasse, Paardenartsen en Adjunct-Paardenartsen, en Apothekers der 1e-3e klasse en leerlingen bij 's Rijks Magazijn van Geneesmiddelen, bij de Landmacht, aangelegd 1828, bijgehouden tot 1876.
1824-1876 1 portefeuille
- 164** Aantekening betreffende de wijze van rangschikking van geneeskundig personeel der Landmacht tot 1824, met bijschrift betreffende de goedkeuring daarvan door het ministerie in 1834.
[1834] 1 stuk
- 232** Strafregister betreffende Officieren van Gezondheid, ter controle bijgehouden op het bureau van de IGDL.
1866-1940 1 deel
- 82** Stamboek van officieren van gezondheid, aangelegd 1888 en bijgehouden tot 1916.
1888-1916 1 deel
Op de Stamboeken Kwekelingen en Officieren van Gezondheid (inventarisnummers 82, 234-239) is een [digitale index](#) beschikbaar (oud nr. 2.13.62.11).
- 226** Stukken betreffende de beoordeling en bestraffing van Officieren van Gezondheid en Militaire Apothekers verbonden aan het Militair Hospitaal te Utrecht naderhand te Amsterdam, 1891-1917, met geleidebrief van de chef der geneeskundige Dienst te Amsterdam aan de IGDL, 1924.
1891-1924 1 omslag
- 172** Stukken betreffende de behandeling van een rekest van een ongehuwde moeder inzake de onderhoudsplicht van een naar haar zeggen door een officier van gezondheid verwekt kind.
1895 1 omslag

-
- 173** Nota van de IGDL aan de Dirigerend Officier van Gezondheid te Maastricht om inlichtingen over gedragingen van een onderhebbende Officier van Gezondheid, met ingekomen antwoord.
1896 1 stuk
- 174** Stukken betreffende de behandeling van een klacht van een burger over de hoogte van de rekening van een militair geneeskundige die hem behandelde.
1897 1 omslag
- 176** Stukken betreffende de behandeling van een rekest van militaire apothekersbedienden te Breda om beloning van hun werk voor de gevangenisapothek aldaar, alsmede de disciplinaire maatregelen tegen een militaire apotheker ter plaatse wegens insubordinatie.
1900 1 omslag
- 177** Correspondentie van de IGDL met het ministerie van Oorlog betreffende de bezoldiging van militaire paardenartsen.
1902 2 stukken
- 192** Verslag van de dienstreis van de 2e Lt. voor speciale diensten H. Peters naar het Sanitätshunde-Ersatz-depot te Fangschleuse (D), waar honden worden afgericht voor het zoeken naar gewonden.
1918 1 stuk
- 191** Verslag van de Dirigerend Officier van Gezondheid Th.J.H. Sniijders van de deelname van Nederlandse militaire geneeskundigen aan een cursus Oorlogschirurgie te Wenen, met bijlagen. Concept.
1920 1 omslag
- 199** "Positieregeling van de tijdelijke burger-verplegenden bij de militaire ziekeninrichtingen", bijlage bij missive van het ministerie van Oorlog 9 januari 1920 Vle Afd. nr. 165.
1920 1 stuk
Geleidebrief ontbreekt
- 205** Aantekeningen van de IGDL betreffende de behandeling van een verzoek om korting op het traktement van een Officier van Gezondheid wegens schulden.
1922 1 stuk
- 101** Brief aan de minister van Oorlog inzake de bevordering van diverse officieren van gezondheid in verband met de uitvoering van een reorganisatie van het dienstvak. Minuut.
1923 1 stuk
- 103** Briefwisseling met het departement van oorlog inzake de beperking van het aantal hulpschrijvers werkzaam op het bureau van de IGDL.
1923 2 stukken
- 106** Stukken betreffende de ziekte, verpleging en het overlijden van de IGDL A.C. ten Hove.
1923 1 omslag
- 107** Stukken betreffende de waarneming van de functie van IDGL.

	1923	2 stukken
100	Brief van de chef staf Ite divisie inzake de tactisch geneeskundige opleiding van officieren van gezondheid. 1923	1 stuk
209	Gratieverzoek van voormalige onderhebbenden t.b.v. de ter dood veroordeelde Officier van Gezondheid J. Blokhuis; afscheidsbrief van Blokhuis aan zijn dochter; kennisgeving van voltrekking van het vonnis. Afschriften. 1942	3 stukken
1.2.3 GEBOUWEN EN MATERIEEL		
166	Plattegrond van het garnizoenshospitaal te Haarlem getekend door de Eerstaanwezend Ingenieur aldaar. 1886	1 stuk
175	Stukken betreffende de plannen voor verbouwing van het bestaande militair hospitaal te 's-Gravenhage en de eisen te stellen aan nieuwbouw. 1898, 1919	1 omslag
198	Stukken betreffende de voorbereidingen voor verbeteringen aan het Militair Hospitaal te Arnhem, 1919, met retro-actum, 1906. 1906, 1919	1 omslag
181	Stukken betreffende het onderzoek van de IGDJ naar ontwerpen van rijwielbrancards voor de geneeskundige dienst te velde. 1915	1 omslag
183	Bij de IGDJ ingekomen documentatie betreffende verschillende uitrustingsstukken voor de geneeskundige dienst; met geleidebrieven. 1915-1919	1 omslag
184	Stukken betreffende de beoordeling van een plan tot aanleg van warmwaterdouches in het Interneringsdepot Wierickerschans t.b.v. het bewakingsdetachment. 1916	3 stukken
190	Ingekomen rapporten van de militair apotheker J.E.H. van Waegeningh te Breda betreffende proefnemingen met verschillende gasmasker-vullingen. 1917	1 omslag
193	Stukken betreffende de aanschaffing van een Röntgentoestel voor het Militair Hospitaal te Utrecht. 1918	1 omslag
197	Stukken betreffende de voorbereidingen voor de bouw van een Rode Kruis-kliniek te 's-Gravenhage. 1919	1 omslag
194	Stukken betreffende de opstelling van een programma van eisen voor een te Utrecht op te richten Centraal Militair Hospitaal. 1919-1920	1 omslag

- 196** Stukken betreffende de voorbereidingen voor de bouw van een gecombineerd militair en civiel hospitaal te Ede.
1919-1920 1 omslag
- 201** Stukken betreffende de uitrusting van ziekendragers met pioniersgereedschap.
1920 1 omslag
- 250** Tekening van een verplaatsbare ziekenbarak in Oldebroek, te gebruiken bij het uitbreken van besmettelijke ziekten.
1920 1 stuk
- 186** Aantekening betreffende het gebruik van de douche-wagens van de geneeskundige dienst in geval van besmetting met mosterdgas.
[c. 1920] 1 stuk
- 109** Stukken betreffende het gebruik van een deel van het voormalig militair hospitaal door het Nederlands kankerinstituut en de mobilisatiebestemming van dit complex.
1936-1939 1 omslag
- 110** Stukken betreffende een demonstratie van een bloedtransfusie-apparaat.
1938-1939 1 omslag

1.2.4 UITOEFENING VAN DE DIENST

1.2.4.1 REGELING VAN DE DIENST EN TOEZICHT EROP

- 163** Circulaires van de minister van Oorlog, ingekomen bij de I(G)GDL(Z). Gedrukt, deels met bijlagen. 1814, 1820, 1831-1832, 1841, 1844, 1847, 1858, 1860
1 omslag
- 162** Circulaires van de IGGDLZ aan de Officieren van Gezondheid van het leger. Gedrukt. 1818-1820, 1825, 1828, 1837, 1840-1844, 1847
1 omslag
- 1-2** Circulaires uitgegaan van de I(G)GDL(Z).
1828-1891 3 banden
- 1** 1828-1887, 1888-1889, 2 banden
- 2** 1890-1891
- 230A-230B** "Recueil", instructies en voorschriften van en aan de IGDL.
1850-1867 2 banden
Na restauratie (januari 2000) verdeeld in twee banden.
Aanvragen als 230A en 230B!
- 230A** Bestanddeel 1.
- 230B** Bestanddeel 2.
- De onderstaande specificatie van zowel inv.nrs. 230A als 230B geeft achtereenvolgens het volgnummer, de eventuele datum en de omschrijving weer
- 1** 5 augustus 1850 KB betr. regeling van het recht van onderzoek
- 2** Voorwaarden volgens welke de levering van Fourrage voor de troepen te paard, die van 1 november 185[0] tot en met den 31sten oktober 185[1], te ... garnizoenen zullen houden, zal worden aanbesteed
- 3** 25 oktober 1850 Brief aan de minister van Oorlog betr. aanstelling van commissarissen des Konings in elke provincie

- 4 11 november 1850 Brief ter kennisgeving van de pensionering van de IGGDLZ
- 5 4 januari 1851 Brief van de IGGDLZ aan de Officieren van Gezondheid betreffende verlof van Officieren van Gezondheid, apothekers en paardenartsen
- 8 7 ...[1851] Brief van de minister van Oorlog aan de Generaals en Hoofdofficieren van het Leger betr. Personeel en Militaire zaken
- 9 1 maart 1851 Brief van de IGGDLZ aan de Officieren van Gezondheid betr. verbetering van Straflijsten
- 10 13 februari 1851 Brief van de IGGDLZ aan Officieren van Gezondheid betr. nieuwe lichting
- 11 24 februari 1851 Brief van IGGDLZ aan de Officieren van Gezondheid betr. de koloniale dienst
- 12 18 maart 1851 Bericht van de minister van Oorlog betr. gevolggeving aan KB van 11 november 1842
- 13 (behorende bij nr 12); 1, 2 en 3 over verschuldigde inleggeden en hun verhoging t.b.v. de Weduwen- en Wezenkas; 4 en 5 over bevordering inhoudende: berekeningen
- 14 9 april 1851: Brief van IGGDLZ aan Officieren van Gezondheid betr. dienstplicht voor door ziekte minder capabele militairen
- 15 9 mei 1851 Brief aan de minister van Oorlog ten geleide bij KB van 23 april 1851
- 16 14 mei 1851 Brief aan de minister van Oorlog betr. Wetsverandering
- 17 28 mei 1851 Brief van de minister van Oorlog betr. militaire transporten
- 18 10 juli 1851 Brief aan de Officieren van Gezondheid van de IGDL betr. levering van bloedzuigers
- 19 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers van 1 juli 18.?. t/m 18.?
- 20 26 Juli 1851 Brief aan de minister van Oorlog betr. verordeningen over reis- en verblijfkosten
- 21 6 september 1851 Brief aan de minister van Oorlog betr. samenstelling, inrichting en bevoegdheid der gemeentebesturen
- 22 23 september 1851 Brief aan de minister van Oorlog betr. levering van fourages
- 23 november 1851[1] Voorwaarden voor levering van fourages
- 24 Staat voor de tijd van 12 maanden ingaande 1 november 1851 betr. levering van fourages
- 25 27 september 1851 Brief aan IGDLZ betr. rangen bij lager personeel
- 26 26 september 1851 Afschrift van KB betr. organisatie van het personeel van de Geneeskundige Dienst der Landmacht
- 27 30 september 1851 Brief aan de minister van Oorlog betr. uitvoering van KB van 26 september 1851
- 28 zie no. 26
- 29 Staatsblad 1851 no. 128 Wet van 28 augustus 1851 tot regeling van de bevordering, het ontslag en het pensioen van militaire officieren bij de Landmacht
- 30 Staatsblad 1851 no. 129 Wet van 28 augustus 1851 tot regeling van het militaire pensioen bij de Militaire Landmacht
- 31 28 september 1851 KB betr. regeling van de pensioenen voor de Landmacht
- 32 Formulier voor voordracht tot pensionering
- 33 Staat van rangen en standen [i.v.m. pensioenregeling]
- 34 11 oktober 1851 Kennisgeving aan de minister van Oorlog van het KB van 28 augustus 1851 betr. de oprichting der Weduwen- en Wezenkas voor de Officieren van de Landmacht
- 35 15 oktober 1851 Brief van de wnd. IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. examens
- 36 Programma van examen
- 37 5 november 1851 Brief aan Officieren van Gezondheid betr. plaatsing bij de Geneeskundige Dienst
- 38 6 november 1851 Brief van de IGDL betr. geneeskundige verklaringen wegens ongeschiktheid voor dienst

- 39 Formulier van geneeskundige verklaring wegens ongeschiktheid voor de dienst
- 40 27 november 1851 Brief aan de Officieren van Gezondheid van de wnd. IGDL betr. het onthouden van promotie aan vreemdelingen
- 41 6 december 1851 Brief van de wnd. IGDL betr. verkoop van paarden
- 42 24 december 1851 Brief aan de minister van Oorlog betr. pensioenen bij de Landmacht
- 43 Staatsblad 1851 no. 151 Wet van 9 december 1851 tot wijziging der wet van 28 augustus 1851 over pensioenen bij de Landmacht
- 44 januari 1852 Brief wnd. IGDL betr. verzoek om maandelijks toezending van rapporten
- 45 22 januari 1852 Brief van wnd. IGDL betr. reis- en verblijfkosten
- 46 18 februari 1852 Brief. Zie no. 10
- 47 20 februari 1852 Brief betr. kwekelingen aan 's Rijks Kweekschool voor Militaire Geneeskundigen te Utrecht
- 48 30 januari 1852 Reglement betr. voorwaarden en toelatingseisen van kwekelingen
- 49 5 maart 1852 Brief betr. gedragslijsten
- 50 Alfabetische lijst van plaatsen
- 51 6 maart 1852 Brief aan minister van Oorlog bevattende KB en patroon van officiersjas
- 52 13 april 1852 Brief aan de Officieren van Gezondheid van wnd. IGDL
- 53 15 april 1852 Brief aan de Officieren van Gezondheid van wnd. IGDL
- 54 4 mei 1852 Brief aan Officieren van Gezondheid van wnd. IGDL betr. gewijzigd reglement op toelating kwekelingen
- 55 Reglement, formulier en programma van vakken betr. admmissie van kwekelingen
- 56 29 mei 1852 Brief. Zie no. 18
- 57 17 juni 1852 Brief aan de Officieren van Gezondheid van wnd. IGDL betr. bepaling voor Officieren 3e klasse
- 58 7 Juni 1852 Brief aan de minister van Oorlog betr. bepaling voor officieren van gezondheid 3e klasse
- 59 21 juni 1852 Brief aan Burgergeneeskundigen van wnd. IGDL betr. reglement voor de burgergeneeskundigen
- 60 28 september 1852 Brief aan de Officieren van Gezondheid van wnd. IGDL betr. nieuwe methode van gipsaanbrenging van Dr. Mathijssen
- 61 9 november 1852 Brief aan de Officieren van Gezondheid betr. Nederlandse Apotheek
- 62 7 december 1852 Brief aan de burgergeneeskundigen betr. gratis medische behandeling
- 63 7 december 1852 Brief aan de Officieren van Gezondheid van IGDL betr. gebruik van wachthuizen in vreedstijd
- 64 6 januari 1853 Brief aan de minister van Oorlog betr. goedkeuring van het reglement voor de binnenlandse dienst der Rijkstelegraaf
- 65 Staatsblad 1852 KB 29 november 1852 betr. reglement voor de binnenlandse dienst van de Rijkstelegraaf
- 66 10 januari 1853 Brief van IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. vermindering van toelage aan portiers en boomsluiters
- 67 26 januari 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. fourrages voor zieke paarden
- 68 18 februari 1853 Brief betr. de gevolggeving aan een KB over tractementen van het personeel der Geneeskundige Dienst
- 69 11 februari 1853 KB met staat van rangen en standen en bijbehorende tractementen
- 70 20 februari 1853 Brief van de IGDL betr. bevordering d.m.v. examens voor Officieren van Gezondheid 3e klasse
- 71 21 februari 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering van medicijnen

-
72	23 februari 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. dienstplicht
73	25 februari 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren der Gezondheid betr. benoeming van de IGDL
74	14 maart 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. gedragslijsten (niet aanwezig)
75	19 maart 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. huwelijken van officieren
76	2 maart 1853 Afschrift van KB betr. aflossing of rentevermindering van de nationale schuld
77	Model van rapport (3 stuks A, B en C) betr. toestemming tot het aangaan van huwelijk
78	2 april 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. de dienst van lichte 1852
79	20 april 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. naturalisatie
80	20 april 1853 Bericht van de IGDL aan de Paardenartsen betr. examens
81	Programma voor examens voor Paardenarts
82	22 april 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. vergunning voor dragen van burgerkleding
83	2 mei 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. simulatie
84	3 mei 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. simulatie
85	12 mei 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. zorg voor heilkundige werktuigen
86	18 mei 1853 Brief aan de minister van Oorlog betr. Rijkstelegraaf
87	8 juni 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering van bloedzuigers
88	Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
89	11 juli 1853 Brief aan de minister van Oorlog betr. KB met tekening van hoofdtooisels van generaals, hoofd- en andere officieren
90	25 augustus 1853 Brief aan minister van Oorlog betr. ziekenhuizen
91	4 september 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. Aziatische braakloop (ziekte)
92	11 oktober 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid met model van rapport omtrent de staat der heilkundige instrumenten
93	3 november 1853 Brief aan de minister van Oorlog betr. Aziatische braakloop (ziekte)
94	15 november 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. contributie Weduwen- en Wezenkas
95	24 oktober 1853 KB betr. de Weduwen- en Wezenkas
96	16 november 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. schurft
97	30 november 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. jaarlijkse staat van zieken
98	3 december 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. herijken
99	6 december 1853 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. lichaamsgebreken bij officieren, onderofficieren en manschappen
100	1 februari 1854 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid brief n.a.v. programma van examen van officieren en apothekers
101	23 februari 1854 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. keuring voor dienst
102	3 maart 1854 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. gedragslijsten van officieren (niet aanwezig)
103	22 maart 1854 Brief aan de minister van Oorlog n.a.v. KB 15 maart 1854 betr. wijziging hoofdtooisel voor infanterie, regiment grenadiers en jagers

- 104 6 april 1854 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. op reserve plaatsing van lichte 1853
- 105 7 april 1854 Brief aan de minister van Oorlog n.a.v. KB 7 februari 1854 betr. ambtspenning voor ambtenaren en beambten van de Rijkspolitie
- 106 13 april 1854 Brief aan de minister van Oorlog n.a.v. KB 5 jan. 1854 betr. reglement voor de binnenlandse dienst van de Rijkstelegraaf
- 107 5 januari 1854 Staatsblad bevattende KB betr. goedkeuring reglement van rijkstelegraaf
- 108 15 mei 1854 Brief aan de IGDL van het ministerie van Oorlog betr. gratis medische hulp
- 109 22 mei 1854 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. schakots (hoofddekseis) voor de Officieren van Gezondheid en paardenartsen
- 110 20 juni 1854 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering van bloedzuigers
- 111 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 112 26 juli 1854 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. verlenen van pensioenen aan minder geëmployeerden
- 113 26? december 1854 Brief van de minister van Oorlog aan de IGDL betr. verplichtingen of formaliteiten voor Officieren van Gezondheid
- 114 20 januari 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. aanvulling op circulaire betreffende kwekelingen aan 's Rijkskweekschool
- 115 12 februari 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. toezending van vaccins tegen pokken
- 116 20 februari 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. geneeskundig onderzoek van reserve manschappen
- 117 6 maart 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. in diensttreding van reserve manschappen
- 118 7 maart 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. ondergaan van proeven door kwekelingen
- 119 7 maart 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. gedragslijsten van onderhorige officieren
- 120 19 maart 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. paardenartsen
- 121 23 april 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid met rapport (6) omtrent de wekelijkse wetenschappelijke bijeenkomsten
- 122 12 juni 1855 Brief aan Minister van Oorlog n.a.v. KB betr. dragons der generaals, hoofd en verdere officieren
- 123 13 juni 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering van bloedzuigers
- 124 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 125 12 juni 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. geëmployeerden in militaire dienst
- 126 25 juli 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. examen Paardenartsen
- 127 27 juli 1855 Stuk aan de minister van Oorlog betr. bevordering, ontslag en pensioen van officieren
- 128 11 juli 1855 Staatsblad betr. regeling bevordering, ontslag en pensioen van officieren
- 129 30 juli 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. instrumenten voor Officieren van Gezondheid en paardenartsen
- 130 14 augustus 1855 Brief aan de minister van Oorlog betr. kleding
- 131 Voorschriften betr. de beschrijving van kleding
- 132 1 september 1855 Brief aan de minister van Oorlog betr. reglement voor Koninklijke Academie der Zee- en Landmacht
- 133 6 september 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. Paardedekens en Paardetuig
- 134 4 oktober 1855 Brief aan de minister van Oorlog betr. kleding

- 135 8 oktober 1855 Brief aan de minister van Oorlog betr. St. Jorisgasthuis in Delft
- 136 22 oktober 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. briefport en regeling aangelegenheden der brieven
- 137 12 augustus 1855 Staatsblad met de wet van 5 juli 1855 betr. briefport en regeling van aangelegenheden der brievenposterijen
- 138 24 oktober 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid met tekening betr. borduursels op kragen
- 139 26 oktober 1855 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. gratis medische verzorging voor dienstboden
- 140 19 december 1855 Brief aan de minister van Oorlog betr. wijziging van reglement dienst rijkstelegraaf
- 141 1 november 1855 Staatsblad met KB 31 oktober 1855 betr. wijziging regelement dienst rijkstelegraaf
- 142 27 december 1855 Stuk van de IGDL betr. instructie voor de molenaar bij 's Rijks magazijn van Geneesmiddelen
- 143 7 februari 1856 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. reiniging flessen en potten (voor geneesmiddelen)
- 144 8 februari 1856 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid met rapport betr. gipsverband
- 145 13 februari 1856 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. pokken
- 146 21 februari 1856 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. de lichtung 1856
- 147 14 maart 1856 Brief aan de minister van Oorlog betr. toelating van kwekelingen
- 148 4 maart 1856 KB betr. goedkeuring van het reglement op de toelating van kwekelingen
- 149 N.a.v. KB onder -148 betr. voorschrift over de admissie van kwekelingen
- 150 26 mei 1856 Brief van de minister van Oorlog betr. straffen van knechts (maken van geneesmiddelen)
- 151 6 juli 1856 Brief van de minister van Oorlog aan de IGDL betr. Gerrit van Gorkum
- 152 10 juni 1856 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. geven van geschenken
- 153 13 juni 1856 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering van bloedzuigers
- 154 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 155 23 juni 1856 Brief aan de minister van Oorlog betr. personeel en militaire zaken
- 156 11 juni 1856 KB betr. herziening van de bepalingen t.a.v. huwelijken
- 157 24 juni 1856 Bericht van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. bloedzuigers
- 158 21 augustus 1856 Brief van de minister van Oorlog c.q. secretaris-generaal met formulier voor de aanvraag van officieren van huwelijkstoestemming
- 159 26 augustus 1856 Stuk aan de minister van Oorlog van de secretaris-generaal n.a.v. KB 14 augustus 1856 betr. pensioen
- 160 30 augustus 1856 Brief aan de minister van Oorlog n.a.v. brief van minister van Binnenlandse Zaken betr. formaat van stukken
- 161 13 september 1856 Brief aan de minister van Oorlog n.a.v. KB 23 augustus 1856 betr. hoofddeksels bij de grenadiers en jagers
- 162 30 september 1856 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. schurftziekte
- 163 13 oktober 1856 Brief aan de minister van Oorlog betr. schurftlijders
- 164 30 september 1856 Brief van de Inspecteur aan de Officieren van Gezondheid betr. schurft
- 165 25 oktober 1856 Brief van de minister van Oorlog betr. schurft

- 166 21 november 1856 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. schurftlijders
- 167 31 december 1856 Brief aan de minister van Oorlog n.a.v. KB 25
december betr. betaling en administratie van het korps
Marechaussee
- 168 25 december 1856 KB met staat van wijziging en uitbreiding van
personeel betr. de formatie paardenartsen
- 169 5 januari 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. wijziging formatie paardenartsen
- 170 6 januari 1857 Bericht aan de minister van Oorlog n.a.v. KB 25
dec. 1856 betr. samenstelling van het bestuur van de veterinaire
dienst bij het leger
- 171 25 december 1856 zie -168
- 172 6 januari 1857 Instructie van de minister van Oorlog n.a.v. KB 25
december 1856 betr. veterinaire dienst
- 173 Model I t/m VIII betr. paarden
- 174 Tafel betr. gewichten
- 175 6 januari 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. reis- en verblijfskosten
- 176 20 februari 1857 Brief aan de minister van Oorlog betr. gratis
medische hulp aan personen die tot het leger behoren
- 177 20 februari 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. de lichte 1857
- 178 4 maart 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. in diensttreding van reservetroepen
- 179 13 maart 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. gipsverbanden van Mathijzen
- 180 15 april 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid
betr. behandelen van zieken als oefening voor officieren 3e
klasse
- 181 20 mei 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid
betr. medische keuring van manschappen voor koloniale dienst
- 182 9 juni 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid
betr. bloedzuigers
- 183 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 184 16 juni 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid
betr. bepalingen bij examens
- 185 22 juni 1857 Brief aan de minister van Oorlog van secretaris-
generaal betr. Officieren van Gezondheid m.b.t. koloniaal
werfdepôt
- 186 30 juli 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid
betr. ontslag wegens onnozelheid en lichaamsgebreken
- 187 9 september 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid met staat van verrichte vaccinatie
- 188 28 november 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. West Indië
- 189 12 november 1857 KB met 2 staten van tractementen betr.
aanvulling landmacht West Indië
- 190 9 december 1857 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. signaturen op geneesmiddelen
- 191 31 december 1857 Instructie betr. Rijksmagazijn van
Geneesmiddelen
- 192 Nader brandregelement voor koninklijke paleizen en 's lands
gebouwen
- 193 20 januari 1844 Bericht aan de minister van Oorlog betr.
brandpreventie
- 194 4 februari 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. vaccinatie
- 195 10 februari 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. bevordering van Officieren
- 196 12 februari 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. de lichte 1858
- 197 27 februari 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. de lichte 1857

- 198 27 april 1858 Brief aan de minister van Oorlog betr. reglement voor Rijkstelegraaf
- 199 12 maart 1858 KB 12 maart 1858 betr. reglement rijkstelegraaf
- 200 7 mei 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. bepalingen t.a.v. voeding in militaire ziekeninrichtingen
- 201 3 mei 1858 Brief aan de minister van Oorlog en aan chefs van de militaire hospitalen betr. voeding in de militaire ziekenhuizen
- 202 25 mei 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. bloedzuigers
- 203 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 204 3 juli 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. gratis medische hulp aan oost-indische militaire ambtenaren
- 205 9 augustus 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid met staat van de militaire betrekkingen in Oost Indië welke met officiersrangen zijn gelijk gesteld
- 206 10 september 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. bloedzuigers
- 207 23 november 1858 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. personeel en uitoefening van geneeskundige dienst
- 208 14 februari 1859 Brief aan de minister van Oorlog betr. wijziging regelement rijkstelegraaf
- 209 18 februari 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. de lichte 1859
- 210 1 maart 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. de lichte 1858
- 211 4 maart 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. keelbanden van de schakot (bij hoofddekse)l
- 212 5 maart 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. bloedzuigers
- 213 22 maart 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid met staat van verrichte vaccinaties
- 214 30 maart 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. verzending van geneesmiddelen t.b.v. gevangenen
- 215 1 april 1859 Brief aan de minister van Oorlog n.a.v. KB betr. aanvaarding van werkzaamheden door de commissie voor statistiek
- 216 10 mei 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. verandering van "klein tenue"
- 217 3 juni 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. bloedzuigers
- 218 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 219 3 juni 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. lichaamsverzorging/reiniging
- 220 8 juni 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. vaccinatie
- 221 25 juni 1859 Brief aan de minister van Oorlog betr. 5de regiment dragonders
- 222 28 mei 1859 KB betr. 5e regiment dragonders
- 223 Formatie op voet van oorlog van het 5e regiment dragonders, bestemd om uit te maken het Limburgsch contingent tot het Deutsche Bondsleger. Behorende bij KB 29 mei 1859
- 224 niet bestaand
- 225 Formatie van eskadron van het reserve contingent op voet van oorlog. Behoort bij KB 29 mei 1859 betr. 5e regiment dragonders
- 226 Formatie van het depôt (ersatz) op voet van oorlog. Behoort bij KB 29 mei 1859 betr. 5e regiment dragonders
- 227 15 augustus 1859 Brief van minister van Oorlog betr. registratie van stukken
- 228 17 augustus 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid met staat der verrichte vaccinatiën en re-vaccinatiën

- 229 16 september 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. voedselverstreking aan patiënten
- 230 15 september 1859 Brief van de minister van Oorlog aan Chefs
van Militaire zieken-etablisementen betr. voeding in de
militaire zieken-etablisementen
- 231 21 september 1859 Brief van de Inspecteur aan de Officieren van
Gezondheid betr. soort gebruik en verantwoording van
voorwerpen in gebruik bij de geneeskundige dienst
- 232 Voorschrift van de minister van Oorlog. Behoort bij brief van
departement van Oorlog van 16 september 1859
- 233 12 oktober 1859 Bericht aan de minister van Oorlog n.a.v. KB 3
oktober 1859
- 234 21 oktober 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. voedselvoorziening van militairen
(aardappelen)
- 235 20 oktober 1859 Brief van de minister van Oorlog aan Chefs der
militaire Ziekenetablisementen inhoudende
voedselvoorziening (aardappelen)
- 236 4 november 1859 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. onderzoek naar de huisvesting van troepen en
stalling van paarden, militaire ziekeninrichting enz.
- 237 31 oktober 1859 Brief van de minister van Oorlog betr.
huisvesting van militairen
- 238 9 januari 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. bevordering van de IGDL
- 239 14 februari 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. de lichte 1860
- 240 17 februari 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. instrumenten voor Officieren van Gezondheid
- 241 14 januari 1860 Brief van de minister van Oorlog betr.
instrumenten voor Officieren van Gezondheid
- 242 27 februari 1860 Brief van de minister van Oorlog betr.
samenstelling van het personeel der geneeskundige dienst der
Landmacht
- 243 17 februari 1860 KB betr. samenstelling van het personeel der
geneeskundige dienst
- 244 Tabel A + tabel B van minister van Oorlog behorende bij -243
- 245 10 maart 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. kleding van generaals, hoofd- en andere
officieren
- 246 12 maart 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. in diensttreding van reserve troepen lichte
1859
- 247 13 maart 1860 Brief van de minister van Oorlog betr. instructies
voor inspecteurs, bevelhebbers, provinciale adjudanten
- 248 Nominatieve staat van onderofficieren en manschappen over
ontslag en aanvraag voor binnen- en buitenlands verlof
- 249 Instructie voor de Inspecteurs der Infanterie, Kavalerie en
Artillerie; zie -247
- 250 Instructie voor den bevelhebber in elke militaire afdeling; zie
-247
- 251 Instructie voor den provincialen adjudanten in elke provincie; zie
-247
- 252 14 maart 1860 Brief van de minister van Oorlog betr. kleding
- 253 17 maart 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van
Gezondheid betr. opleiding militair apotheker in Indië
- 254 11 april 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid
betr. toekennen van verloven
- 255 24 mei 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid
betr. bestrijding syphilitische ziekten onder ambtenaren
- 256 1 juni 1860 Van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr.
levering bloedzuigers
- 257 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 258 1 juni 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid
betr. uitdeling geneesmiddelen op de ziekenzalen

- 259 22 augustus 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. in dienststelling van reserve regiment Dragoners 1860
- 260 29 september 1860 Brief van de minister van Oorlog aan de Generaal-majoor Bevelhebber in de Militaire afdeling betr. indeling officieren van Gezondheid, na reorganisatie personeel Geneeskundige Dienst
- 261 4 oktober 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. indeling personeel der Geneeskundige Dienst
- 262 31 december 1860 Brief van de minister van Oorlog betr. het Recueil Militair
- 263 16 februari 1860 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. lichting 1861
- 264 13 april van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. in reserve stelling van lichting 1860
- 265 1 juni 1861 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering bloedzuigers
- 266 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 267 3 juli 1861 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. "sacoche d'ambulance" van Officieren van Gezondheid
- 268 16 augustus 1861 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. lichting 1861
- 269 7 oktober 1861 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. gedragslijsten geneeskundig personeel, over jaar 1861 en volgende
- 270 27 oktober 1861 Brief van de minister van Oorlog aan de IGDL betr. gedragslijsten geneeskundig personeel
- 271 7 februari 1862 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. aspirant-kommiezen der rijks-belastingen
- 272 14 februari 1862 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. oogontsteking bij schepelingen en mariniers
- 273 10 april 1862 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid ten geleide bij -274.
- 274 Reglement op het geneeskundig onderzoek omtrent de geschiktheid voor de krijgsdienst te land en te water; zie -273
- 275 13 mei 1862 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. reglement op geneeskundig onderzoek
- 276 5 juni 1862 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering bloedzuigers
- 277 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
- 278 12 september 1862 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. reglement geneeskundig onderzoek
- 279 5 november 1862 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. reglement geneeskundig onderzoek
- 280 14 november 1862 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. registers van aantal zieken
- 281 15 januari 1863 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. oogontsteking
- 282 29 januari 1863 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. lichting 1863
- 283 Nominatieve staat betr. lichaamsgebreken der lotelingen lichting 1862
- 284 7 maart 1863 Brief van de minister van Oorlog aan Chefs van Korpsen en diensten bij het leger betr. toestemming huwelijk officieren
- 285 8 mei 1863 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. bestrijding syphilitische ziekten
- 286 26 mei 1863 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. het zich onthouden van voorlopig keuren van personen door officieren van Gezondheid
- 287 10 juni 1863 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering bloedzuigers
- 288 Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers

289	31 oktober 1863 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. behandeling der conduitelijsten door Officieren van Gezondheid
290	1 juni 1864 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering bloedzuigers
291	Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
292	31 december 1857 Additionele bepalingen op de Instructie voor de dienst bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen
293	14 december 1864 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. personeel en uitoefening geneeskundige dienst
294	2 maart 1856 Rouwbrief van de IGDL betr. overlijden van H.M. de Koningin Weduwe Grootvorstin van Rusland
295	6 maart 1865 Rouwbrief van de minister van Oorlog aan de officieren betr. overlijden van H.M. Koningin Weduwe Grootvorstin van Rusland
296	15 mei 1865 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. verzending van geneesmiddelen uit 's Rijks magazijn
297	Zie 296
298	24 mei 1865 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. het Recueil Militair
299	1 juni 1865 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. bloedzuigers
300	Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
301	26 juli 1865 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. wijziging kleding bij het leger
302	6 oktober 1865 Brief van de 1e Officier van Gezondheid 1e klasse aan de Officieren van Gezondheid betr. overlijden van de IGDL
303	29 oktober 1865 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. kennisgeving van aanstelling van een nieuwe IGDL
304	21 februari 1866 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. overplaatsing militairen
305	23 mei 1866 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering bloedzuigers
306	Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
307	14 juni 1866 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. verzoek om herplaatsing
308	2 juli 1866 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. geneeskundige verklaring
309	30 juli 1866 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. voorzorgsmaatregelen cholera
310	9 februari 1867 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. verbod tot afgeven getuigschriften of certificaten
311	15 februari 1867 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. Lepra
312	13 maart 1867 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. kleding militairen
313	6 mei 1867 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. geneeskundige visitatiën
314	10 mei 1867 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. levering bloedzuigers
315	Voorwaarden voor de levering van bloedzuigers
316	27 december 1867 Brief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid betr. rapporten van paardenartsen

168 Overzicht van de in 1888 van kracht zijnde circulaires en aanschrijvingen uit het tijdvak 1820-1887 betreffende de uitoefening van de geneeskundige dienst bij de Landmacht, met index en geleidebrief van de IGDL aan de Officieren van Gezondheid. Gedrukt. 1888

1 deel

169 Beknopte inhoud der circulaires van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht,

- alfabetisch gerangschikt, repertorium op de inhoud van de geldige circulaire en aanschrijvingen uit het tijdvak 1820-1889 betreffende de uitoefening van de geneeskundige dienst bij de Landmacht, met index. Gedrukt, met manuscript-aanvullingen over het tijdvak 1889-1893.
1889-1893 1 deel
- 180** Stukken betreffende de behandeling van bij de pers ingekomen en/of daarin verschenen klachten over de geneeskundige dienst bij de Landmacht.
1913-1923 1 omslag
- 185** Ingekomen brief van de Kantonnementscommandant te Tilburg betreffende de badregeling voor de gekantonneerde troepen.
1918 1 stuk
- 189** Stukken betreffende de voorgenomen herziening van hoofdstuk XII, gezondheidsleer, van het Algemeen Dienstvoorschrift.
1920 2 stukken
- 200** Stukken betreffende de voorziening in geneeskundige zorg voor de militairen gelegerd in de forten in de Beemster en hun gezinnen.
1920 2 stukken
- 204** Brief van de Chef van de Militaire Geneeskundige Dienst te Delft aan de IGDL betreffende misbruik van de geneeskundige verzorging van Rijkswegen voor gezinnen van militairen.
1923 1 stuk
- 105** Stukken betreffende de beperking van de vrije geneeskundige behandeling van het militair personeel.
1923 1 omslag
- 207** Stukken betreffende de organisatie van de dienst in evacuatiegebieden en de oorlogstaak van het Rode Kruis daarbij, alsmede betreffende oefeningen dienaangaande.
1929-1936 1 omslag
- 208** Stukken betreffende de Nederlandse voorbereidingen voor de Internationale Conferentie ter herziening van het Oorlogsrecht.
1934 1 omslag
- 111** Brief van de hoofdcommissaris van het ziekenhuiswezen van het Nederlandse Rode Kruis inzake de organisatie van de bloedtransfusiedienst in het evacuatiegebied Holland. Met bijlagen.
1939 1 stuk
- 210** Voorlopige instructie voor Officieren van Gezondheid, uitgevaardigd door de tijdelijk IGDL te Brussel.
1945 april 09 1 stuk
- 211** Instructie voor de Hygiënist der Landmacht, uitgevaardigd door de tijdelijk IGDL te Brussel, met concept.
1945 mei 14 2 stukken
- 213** Verordening van de commandant der Nederlandse troepen in Engeland betreffende

de behartiging van sociale belangen van familieleden van in Engeland verblijvende militairen.

1946 1 stuk

- 215** Rapport van de IGDKL gen.maj. F. Daubenton aan de ministers van Oorlog en Overzeese Gebiedsdelen van zijn onderzoek naar de werkwijze en organisatie van de geneeskundige dienst in Indië, verricht tijdens een dienstreis van 5 februari - 23 maart 1946.
1946 1 omslag

- 214** Rapport van gen.maj. F. Daubenton, als tweede ondervoorzitter van het Nederlandse Rode Kruis, aan het Hoofdbestuur van het NRK, van zijn bevindingen omtrent de toestand van Nederlanders in Indië, opgedaan tijdens een reis van 11 februari - 23 maart 1946.
1946 1 stuk

- 219** Algemene Dienstaanwijzingen voor de Militair Geneeskundige Dienst.
1948 1 omslag

- 220** Verslag van de commandant Hygiënische Groep Basis Batavia, Officier van Gezondheid W. Nanning, van een inspectie bij het 4e bataljon van het 11e regiment Infanterie te Sepatan en Djatake, met bijbehorende foto's.
1948 1 omslag

1.2.4.2 GENEESKUNDIG ONDERZOEK VAN LANDMACHTPERSONEEL EN DIENSTPLICHTIGEN

- 3-6** Agenda's van ingekomen en uitgaande stukken betreffende "visitaties" (medische onderzoeken en keuringen).
1867-1892

3 1867 jun 26 - 29 jun 1878, 2 delen

4 1878 jul 01 - 30 dec 1882, 2 delen

5 1883-1886, 2 delen

6 1889-1892, 2 delen

- 7** Register van bijzonderheden geconstateerd bij "visitaties" (medische onderzoeken en keuringen).
1878 mei - 1883 1 deel
Verwijderd uit inv.nr. 9.

- 9-26** Agenda's van ingekomen en uitgaande stukken betreffende "visitaties" (medische onderzoeken en keuringen).
1895-1912 2 omslagen en 16 delen

Merendeels met potlood gekenmerkt: "Ä."

9 1895, omslag

10 1896, omslag

11 1897

12 1898

13 1899

14 1900

15 1901

16 1902

17 1903

18 1904

19	1905
20	1906
21	1907
22	1908
23	1909
24	1910
25	1911
26	1912

- 8** Kladagenda van ingekomen en uitgaande stukken betreffende "visitaties" (medische onderzoeken en keuringen).
1896 1 deel
Verwijderd uit inv.nr. 9.
- 27** Agenda van ingekomen en uitgaande stukken "A en B".
1913 1 deel
Deels opvolger van inv.nr. 26.
- 28-30, 247-248**
Alfabetische registers op de agenda's "visitaties" (medische onderzoeken en keuringen).
1893-1911
28	1893-1894, 1 deel Verwijderd uit inv.nr. 9.
29	1895-1901, 7 delen
30	1902-1904, 3 delen
247	1905-1907, 3 delen
248	1911, 1 deel
- 160-161** "Staten A", numerieke opgaven van militieplichtigen die wegens ziekten of gebreken ongeschikt voor de militaire dienst zijn verklaard, ingekomen bij de Inspecteur Geneeskundige Dienst der Landmacht.
1915-1917 2 pakken
160	Landstormjaarklassen 1909-1912
161	Landstormjaarklassen 1913-1917
- 249** Register "Specialiteitsbehandelingen en verpleging ingevolge art. 24 van K.B. 6 november 1909 nr. 33"
1916-1919 1 deel
- 98** Stukken betreffende verschillende commissies tot voorbereiding van het militair keuringsreglement.
1918, 1932-1933, 1937-1939 1 omslag
- 195** Stukken betreffende de beoordeling van een methode voor het ontmaskeren van personen die gezichtsgebreken simuleren.
1919 1 omslag

1.2.4.3 GENEESKUNDIGE DIENST IN GEVANGENISSEN

83-87, 157-159

- Ingekomen en minuten van uitgaande stukken betreffende (het toezicht op) de geneeskundige dienst in gevangenis.
1902-1909, 1914-1916 8 pakken
Registratiekenmerk: nummer + "G".

83	1899-1901
84	1902-1903
85	1904-1905
86	1906-1907
87	1908-1909
157	1914
158	1915
159	1916

1.2.4.4 ANDERE ASPECTEN VAN DE DIENSTUITOEFENING

- 170** Stukken betreffende maatregelen tegen pokkenbesmetting na het voorkomen van pokken in het Groot Ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch.
1895 1 omslag
- 188** Circulaires van de IGDL betreffende de behandeling en bestrijding van schurft.
1916, 1919 1 omslag
- 187** Franstalige manuscript-verhandeling over de bescherming van militairen tegen gasaanvallen.
1918 1 stuk
- 202** Stukken betreffende het onderzoek naar gevallen van voedselvergiftiging in kazernes te Ede en Doesburg.
1920 1 omslag
- 203** Uitnodiging voor de IGDL om de behandeling van de ontwerp-Dienstplichtwet in de Raad van Defensie, Ie afdeling, bij te wonen, met bijlagen en minuut van antwoord.
1920 1 omslag
- 6** 10 januari 1851 Brief aan de minister van Oorlog betr. vervanging van een gedeelte van een wet
- 7** 3 februari 1851? Brief aan de Officieren van Gezondheid, Apothekers en Paardenartsen van alle rangen bij Land- en Zeemacht betr. vervanging van de IGDL
- 99** Verzoekschrift van een militair aan de IGDL om bijstand en voorspraak bij de krijgstuuchtelijke behandeling van zijn zaak wegens ongewenste homoseksuele intimiteiten met soldaten.
1923 1 stuk
- 112-116** Rapporten van ervaringen tijdens de mobilisatie en oorlogsdagen, 1939-1940 van verschillende onderdelen van de militair geneeskundige diensten met beschouwingen hierop van de IGDL. Afschriften.
1940 5 omslagen
De originele rapporten en beschouwingen van de IGDL hierop bevinden zich in het archief van het departement van defensie, afwikkelingsbureau, 2 september 1941, H 21. Hierin bevinden zich ook nog rapporten van het bureau IGDL, Vesting Holland, IVE Legerkorps, Militair Hospitaal te Breda en de Bloedgroeperingsdienst.
- 112** Commando Zeeland
- 113** Territoriaal Bevelhebber in Friesland
- 114** Lichte Divisie
- 115** Peeldivisie
- 116** Stelling Den Helder
- 117** Rapport van de chef militaire geneeskundige dienst der buitenlandse gewonden te Maastricht inzake de organisatie van de hulpverlening. Met bijlage.

-
- 1940 1 omslag
- 212** Verslag van de bevindingen van Officier van Gezondheid Dr. H.J. van der Giessen in het krijgsgevangenkamp Mohlberg. Doorslag.
1943 à 1944 1 stuk
Het stuk is mogelijk via kanalen van het Internationale Rode Kruis geëxpedieerd.
- 218** Bijlagen bij een niet aangetroffen rapport of brief betreffende de lichamelijke en geestelijke gesteldheid van de Nederlandse troepen in Indië in het algemeen, en in het bijzonder van het 4e bataljon van het 4e regiment Infanterie. Doorslagen.
1947-1948 1 omslag
- 1.2.4.5 REPRESENTATIE**
- 171** Stukken betreffende de voorbereidingen van bezoeken van H.M. de Regentes aan militaire inrichtingen, kampementen en hospitalen.
1895 1 omslag
- 206** Circulaires van het ministerie van Oorlog en de commandant van het Veldleger betreffende de huldiging van de Koningin bij haar 25-jatig ambtsjubileum, met kanttekeningen betreffende de afvaardigingen van de militaire geneeskundige diensten.
1923 1 omslag
- 228** Bij de IGDL ingekomen gelukwensen t.g.v. het 125-jarig bestaan.
1939 1 omslag
- 229** Programma, bijdrageregister, felicitatieregister, invitatielijst, kranteknipsels en aantekeningen betreffende de viering van het 125-jarig bestaan van de IGDL.
1939 1 omslag

2. GEDEPONEERDE BESCHIEDEN

2.1 RIJKSKWEEKSCHOOL VOOR MILITAIRE GENEESKUNDIGEN TE UTRECHT EN AMSTERDAM EN VOORGAANDE OPLEIDINGSINSTELLINGEN TE LEIDEN EN LEUVEN 1819-1888

Op de Stamboeken Kwekelingen en Officieren van Gezondheid (inventarisnummers 82, 234-239) is een [digitale index](#) beschikbaar (oud nr. 2.13.62.11).

- 235** Stamboek "No. 1" van kwekelingen bij de Rijks Hospitalen te Leiden en Leuven en daarna te Utrecht.
1819-1878 1 deel
- 234** Stamboek "No. 1" van kwekelingen aan de Rijks Kweekschool voor Militaire Geneeskundigen te Utrecht en Amsterdam.
1823-1871 1 deel
- 236** Stamboek "No. 2" van militaire geneeskundige studenten te Utrecht en Amsterdam.
1865-1888 1 deel

2.2 OFFICIER VAN GEZONDHEID M. RODI 1821-1849

- 182** Bescheiden ontvangen of opgemaakt door de Officier van Gezondheid M. Rodi gedurende zijn actieve dienst.
1821-1849 1 omslag
- Blijkens notitie op de oude, thans verwijderde verpakking is dit materiaal in 1893 aan de IGDL afgestaan uit de nalatenschap van gen.maj. der Infanterie H.E.W. Rodi de Loo. De stukken behelzen veelal ongedateerde en sterk dooreenliggende (fragment-)aantekeningen betr. uiteenlopende medische onderwerpen, uitrustingsstukken en geneesmiddelen, en medische aspecten van diverse reglementen; concepten van brieven van Rodi; "Voedingswijze" voor zieken in militaire hospitalen en aantekeningen dienaangaande; beschouwing over zenuwkoorts; personeelsvereisten bij het geneeskundig detachement in het garnizoen te 's-Gravenhage; stukken betreffende een besmettelijke oogziekte bij het leger in de jaren 1816-1829; rapport betr. de cholera te 's-Gravenhage in 1833; ziektebeeld van lues venerea; dienstregeling van de militaire ziekeninrichtingen te 's-Gravenhage 1841.

2.3 CHEF VAN DE MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST IN HET GARNIZOEN AMSTERDAM 1841-1918

- 223** Strafregister betreffende geneeskundig personeel in het garnizoen te Amsterdam.
1841-1918 1 deel

2.4 CHEF VAN DE MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST IN HET GARNIZOEN AMERSFOORT 1842-1895

- 222** Strafregister betreffende geneeskundig personeel in het garnizoen te Amersfoort.
1842-1895 1 deel

2.5 CHEF VAN DE GARNIZOENSINFIRMERIE TE COEVORDEN 1843

- 165** Missive van het ministerie van Oorlog aan de toeziend chef van de Garnizoensinfirmierie te Coevorden betreffende wijzigingen in de administratieve regels; met bijlage.
1843 2 stukken

2.6 CHEF VAN DE MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST IN HET GARNIZOEN TE DELFT 1843-1910

- 233** Orderboek van de Geneeskundige Dienst bij het garnizoen te Delft.
1843-1910 1 deel

2.7 CHEF VAN DE MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST IN HET GARNIZOEN TE 'S-GRAVENHAGE 1844-1858

- 88** Visitatieregisters van het geneeskundig detachement in het garnizoen te 's-Gravenhage.
1844-1858 2 delen

2.8 CHEF VAN DE MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST IN HET GARNIZOEN ZUTPHEN 1845-1911

- 224** Strafregerter betreffende geneeskundig personeel in het garnizoen te Zutphen.
1845-1875 1 deel

- 225** Register van brieven ingekomen bij en uitgaand van de Chef van de Militair Geneeskundige Dienst in het garnizoen te Zutphen tevens Chef van het Militair Hospitaal aldaar.
1886-1911 1 deel

2.9 LABORATORIUM VAN HET RIJKS MAGAZIJN VAN GENEESMIDDELEN 1860-1913

- 89-93** "Compositieboeken", registers van verwerking van medicinale grondstoffen tot geneesmiddelen, vanaf 1888 geheten "Register van het Laboratorium van het Rijks Magazijn van Geneesmiddelen".
1860-1913

89	1860-1867, 2 delen
90	1868-1876, 2 delen
91	1877-1887, 2 delen
92	1888-1896, 2 delen
93	1897-1913, 2 delen

2.10 DIRIGEREND OFFICIER VAN GEZONDHEID IN HET 3E DISTRICT (DORDRECHT) VAN DE MILITAIR GENEESKUNDIGE DIENST 1869-1894

- 231** Strafregerter betreffende geneeskundig personeel in het 3e district van de Militaire Geneeskundige Dienst.
1869-1894 1 deel

- 94** Copieboeken van de Dirigerend Officier van Gezondheid in het derde district der Militaire Gezondheids Dienst (Dordrecht).
1889 jul 15 - 20 aug 1894 4 delen
Overwegend zeer slecht leesbaar.

2.11 RIJKS MAGAZIJN VAN GENEESMIDDELEN 1890, 1938

- 95** Inkoopregister van het Rijksmagazijn van Geneesmiddelen.
1890 1 deel

- 156** Rapport van de directeur inzake de mogelijkheid tot inschakeling van het Rijksinkoopbureau bij de aankoop van geneeskundige behoeften. Met bijlagen. Doorslag. [1938] 1 stuk

2.12 OFFICIER VAN GEZONDHEID A.F. SOER 1911

- 179** Proces-verbaal van beëdiging van de reserve-officier van Gezondheid A.F. Soer. 1911 1 stuk

2.13 CHEF VAN DE MILITAIR PHARMACEUTISCHE DIENST 1938-1940

- 118** Dossier inzake de levering van geneeskundige materialen en medicamenten aan de Koninklijke Marine. 1938-1940 1 omslag

- 119** Dossier inzake de voorstellen tot de samenstelling van de Militair Pharmaceutische Dienst ten tijde van oorlog. 1939 1 omslag

- 120** Dossier inzake de verhouding tussen de sectie Pharmaceutische Dienst bij de Etappen- en Verkeersdienst en de Militair Pharmaceutische Dienst. 1939 1 omslag

- 122** Dossier inzake voorlopige aanwijzingen en instructies voor de commandant van een eindstation voor pharmaceutisch materiaal en etappenapothekers. 1939 1 omslag

- 121** Dossier inzake de oprichting en reorganisatie van de afdeling Pharmaceutische Dienst van de Etappen- en Verkeersdienst. 1939-1940 1 omslag

- 123** Dossier inzake de in dienst stelling van Veldapotheken van het Veldleger. 1939-1940 1 omslag
Zie ook: Ministerie van Defensie, Centraal Archieven Depot, archief van het Algemeen Hoofdkwartier Generale Staf, Secretariaat inv. nr. 1268.

- 131** Dossier inzake de pharmaceutische verzorging van de Vesting Holland 1939-1940 1 omslag

- 124-130, 132** Dossiers inzake de secties Veldapotheken. 1939-1940 8 omslagen

- 124** Ie sectie 1939-1940
125 IIe sectie 1939-1940
126 IIIe sectie 1939
127 IVe sectie 1939-1940
128 Ve sectie 1939-1940
129 VIe sectie 1939-1940
132 VIIe sectie 1939-1940
130 IXe sectie 1940

- 133** Dossier inzake militaire apotheken.

	1939-1940		1 omslag
	Bevat onder andere (mobilisatie-)instructies voor een chef militaire apotheken en een chef veldapotheek.		
div.nrs.	Dossiers inzake militaire apotheken.		
	1939-1940		11 omslagen
	134	Delft 1939-1940	
	135	Bergen 1939	
	136	Ede 1939-1940	
	137	Haarlem 1939-1940	
	138	Dordrecht 1939	
	139	's-Hertogenbosch 1939	
	140	Alkmaar 1939-1940	
	142	Amersfoort 1939	
	143	Bergen op Zoom 1939-1940	
	145	Amsterdam 1939-1940	
	146	Leiden 1939-1940	
149	Dossier inzake de depots pharmaceutisch materiaal.		
	1939-1940		1 omslag
150	Dossier inzake maatregelen in verband met een doelmatige bescherming van apotheken tegen luchtaanvallen.		
	1939 -1940		1 omslag
151	Dossier inzake de beperking van het gebruik van verband- en geneesmiddelen.		
	1939-1940		1 omslag
153	Dossier inzake de regeling van de nachtdienst in militaire apotheken.		
	1939-1940		1 omslag
154	Dossier inzake de afgifte van verdovende middelen door militaire apotheken.		
	1939-1940		1 omslag
141	Brief van de chef militaire apotheek Utrecht aan de Chef Militaire Pharmaceutische Dienst inzake zijn overplaatsing.		
	1940		1 stuk
144	Brief van de Chef van de Militair Pharmaceutische Dienst aan de chef Militaire Hoofdapotheek te 's-Gravenhage inzake de aan de laatstgenoemde voor pharmaceutische voorziening onderhavige depots der infanterie. Minuut.		
	1940		1 stuk
147	Briefwisseling tussen de Chef van de Militair Pharmaceutische Dienst en de chef Militaire Apotheek te Breda inzake de aan de laatstgenoemde voor pharmaceutische voorziening onderhavige depots der infanterie.		
	1940		2 stukken
148	Brief van de Chef van de Militair Pharmaceutische Dienst aan de chef Militaire Apotheek te Hoorn inzake de aan de laatstgenoemde voor pharmaceutische voorziening onderhavige depots der infanterie. Minuut.		
	1940		1 stuk
152	Korpsorders.		
	1940		1 omslag

-
- 155** Verslag van de organisatie en werking van de Militair Pharmaceutische Dienst vanaf de mobilisatie in 1939 tot aan de capitulatie in 1940. Met bijlagen. Klad. [1940] 1 stuk
Een afschrift van de expeditie bevindt zich in: Ministerie van Defensie, Centraal Archieven Depot, Verzameling dagboeken, gevechtsrapporten en verslagen mei 1940, Aanvullingen inv. nr. 61.
- 2.14 JUBILEUMCOMMISSIE 125-JARIG BESTAAN IGDL 1939**
- 227** Stukken ingekomen bij en minuten of afschriften van uitgaande stukken van de Jubileumcommissie IGDL betreffende de voorbereiding en viering van het 125-jarig bestaan van de IGDL, met agenda van de Jubileumcommissie. 1939 1 omslag
- 2.15 NIET-GEÏDENTIFICEERDE ARCHIEFVORMERS 1907-1911, 1918**
- 96** Agenda's van ingekomen en uitgaande stukken. 1907-1911 2 delen
Niet van IGDL, aangezien deze in de agenda's optreedt als afzender/geadresseerde.
- 97** Register van opnames en ontslagen in een niet geïdentificeerde ziekeninrichting. 1918 1 katern
Vermoedelijk in (de omgeving van) Den Haag.

3. AANVULLING 2009

Afkomstig uit : archief Gezondheidsraad 1920 - 1956, toegang 2.15.33

Looptijd: 1947 - 1958; omvang : 0,125 meter

244	Stukken betreffende de militaire keuring en de bestemming van keuringsresultaten 1947-1951	1 pak
245	Stukken betreffende de oprichting en reglementering van het Demologisch Instituut 1948-1951	1 pak
246	Stukken betreffende voortzetting van onderzoek uit de keuringskaarten van militaire keurlingen 1956-1958	1 omslag

BIJLAGEN

A. ONDERSCHIKKING VAN MILITAIRE APOTHEKEN ONDER HOOFDAPOTHEKEN (1940)

Met ingang van 10 februari 1940 werden de militaire apotheken welke in één gebied gelegen waren verenigd tot groepen, onder bevel gesteld van een hoofdapotheek. Indien in het gebied een Depot voor pharmaceutisch materiaal was gelegen werd dit ook ingedeeld.

's-Gravenhage	Militaire Apotheek 's-Gravenhage <ul style="list-style-type: none"> • Leiden • Gouda
Rotterdam	Depot Pharmaceutisch Materiaal 's-Gravenhage Militaire Apotheek Rotterdam <ul style="list-style-type: none"> • Delft • Dordrecht
Haarlem	Depot Pharmaceutisch Materiaal Rotterdam Militaire Apotheek Haarlem <ul style="list-style-type: none"> • Alkmaar • Bergen
Amsterdam	Depot Pharmaceutisch Materiaal Haarlem Militaire Apotheek Amsterdam <ul style="list-style-type: none"> • Hoorn
Amersfoort	Depot Pharmaceutisch Materiaal Amsterdam Militaire Apotheek Amersfoort <ul style="list-style-type: none"> • Ede • Arnhem • Harderwijk
Utrecht	Militaire Apotheek Utrecht <ul style="list-style-type: none"> • Breda • 's-Hertogenbosch • Bergen op Zoom

B. INDELING VAN VELDAPOTHEKEN (1940)

Veldapotheek: sectie 1

Oprichting:	2 maart 1940
In onderhoud:	Veldapotheek no. 1 (Dienstregeling: Naaldwijk-Loosduinen-Voorburg)
	Veldapotheek no. 2 (Dienstregeling: Sassenheim-Lisse-

Basisapotheek: Hillegom-Velzen-Santpoort
Militaire apotheken Delft (Veldapotheek no. 1) en Haarlem
(Veldapotheek no. 2)

Veldapotheek: sectie 2

Oprichting: 4 december 1939
In onderhoud: Veldapotheek no. 3 (Dienstregeling: Ede, de Klomp, Renswoude,
Scherpenzeel, Woudenberg, Valkenheide, Dennelust,
Veenendaal, Ede)
Veldapotheek no. 4 (Dienstregeling: Ede, Doorn, Driebergen of
Nederlangbroek, Leersum, Amerongen, Elst, Rhenen,
Wageningen, Ede)
Basis-apotheek: (Voorlopig) Militaire Apotheek Ede
Commandant: (Voorlopig) Chef Militaire Apotheek Ede

Veldapotheek: sectie 3

Oprichting: 24 november 1939
Taak: Voorziening van genees- en verbandmiddelen van 5e en 6e
divisie:
In onderhoud: Veldapotheek no. 5 (Dienstregeling: Veghel, Boekel, Gemert,
Beek en Donk, Schijndel, St. Michielsgestel)
Veldapotheek no. 6 (Dienstregeling: Heesch, Ravenstein, Reek,
Grave, Mill, Uden)
Basis-apotheek: Militaire apotheek 's-Hertogenbosch
Commandant: Chef Militaire Apotheek 's-Hertogenbosch (tijdelijk)

Veldapotheek: sectie 4

Oprichting: 14 november 1939
Taak: Voorziening genees- en verbandmiddelen t.b.v. HKV
(Hoofdkwartier Veldleger) en IV LK (Legerkorps)
In onderhoud: Veldapotheek no. 7 (Dienstregeling: Soesterberg-Bilthoven-
Baarn-Soest-Voorthuizen)
Veldapotheek no. 8 (Dienstregeling: Leusbroek-Zeist-Hilversum)
Basis-apotheek: (voorlopig) Militaire Apotheek Amersfoort
Commandant: Chef Militaire Apotheek Amersfoort

Veldapotheek: sectie 5

Oprichting:	11 december 1939
Taak:	Voorziening geneesmiddelen en verbandmiddelen TBO (Territoriaal Bevelhebber Overijssel)
In onderhoud:	Veldapotheek no. 9 (Dienstregeling: Groep IJssel-Noord: Apeldoorn, Twello, Holten, Ommen, Zwolle, Wezep, Heerde, Apeldoorn) Veldapotheek no. 10 (Dienstregeling: Groep IJssel Zuid: Apeldoorn, Voorst, Borculo, Hummelo, de Stee, Brummen, Apeldoorn)
Basis-apotheek:	Veldapotheek opgesteld te Apeldoorn

Veldapotheek: sectie 6

Oprichting:	20 december 1939
Taak:	Voorziening van genees- en verbandmiddelen van de Peeldivisie
Basis-apotheek:	Militaire apotheek Best

Veldapotheek: sectie 7

Oprichting:	15 september 1939
Taak:	Farmaceutische voorziening van het Oostfront vesting Holland.
In onderhoud:	Veldapotheek no. 15 (Dienstregeling Nieuwersluis-Weesp-Naarden-Nieuwersluis) Veldapotheek no. 16 (Dienstregeling Vianen-Leerdam-Gorinchem-Vianen)
Basisapotheek:	Militaire Apotheek Utrecht
Commandant:	Chef Militaire Apotheek Utrecht (Op 13 mei 1940 onder bevel gesteld van de commandant Veldleger; op 14 mei teruggetrokken op Amsterdam.)

Veldapotheek: sectie 8

Commandant:	Chef Militaire Apotheek Middelburg
Basisapotheek:	Militaire Apotheek Middelburg

Veldapotheek: sectie 9

Oprichting:	29 februari 1940
-------------	------------------

Taak: Farmaceutische voorziening brigade A en B
 In onderhoud: Veldapotheek no. 17 (Gevestigd te Tiel)

CONCORDANTIE VAN DE OUDE NUMMERS VAN PLAATSINGSLIJST SECTIE MILITAIRE GESCHIEDENIS VAN DE LANDMACHTSTAF NAAR DE IN DEZE INVENTARIS GEHANTEERDE NUMMERS

In enkele gevallen zijn bestaande SMG/LaS-eenheden gesplitst in een voor blijvende bewaring in aanmerking komend gedeelte, dat in de onderhavige inventaris is opgenomen, en een gedeelte dat aan SMG/LaS is geretourneerd. Deze SMG/LaS-nummers zijn hieronder gemerkt met *. SMG/LaS-nummers die hieronder niet voorkomen, bevatten geen archiefbescheiden die voor blijvende bewaring in aanmerking kwamen en zijn als zodanig aan SMG/LaS geretourneerd.

Concordantie van Oud nr. SMG/LaS naar Nieuw inventarisnummer

Oud nr. SMG/LaS	Nieuw inv.nr.
2	162
3	163
4	164
5-6	162
7	163
8	164
9	162
10*	162
11	162
12	162
14	165
15-17	163
18	166
19	167
20	170
21	171
22	172
23	173
24	174
25	175
26	176
27	177
28	178
31	179

Oud nr. SMG/LaS	Nieuw inv.nr.
32	180
34*	180
35	181
36	182, 183
37	180
39	184-186
41	183
42	183, 187
43*	188, 189
44*	190
45	180
46	191
47	192
48	193
52	194
53	195
54	196
55	197
56	198
57	180
59	199
60	200
62	180
63	201
64	189
65	180
66	202
67	203
68	204
69	205
70	180
71	206
72	207
73	208
74	209
75	210

Oud nr. SMG/LaS	Nieuw inv.nr.
76*	211
77	212
78	213
79*	214
80	215
81	216
82	217
83	218
84	219
85	220
86	221
101	169
102	168
104	235
105	234
106	236
107	237
108	238
109	239
110	240
111	231
112	232
113	233
114	241
115	222
116	223
117	224
118	225
119	226
121*	182
122*	227-229
123	230
124	163
125*	163
126	163
128	162

Oud nr. SMG/LaS	Nieuw inv.nr.
129	163
130	163
131	162
132	162
133	162

E I N D N O T E N

Eindnoot 1 - Naast elkaar, en soms dooreen, vindt men de volgende termen in gebruik:

- chirurgijn-majoor = officier van gezondheid 1e kl.
- aide-chirurgijn = officier van gezondheid 2e kl.
- chirurgijn-élève = officier van gezondheid 3e kl.